

JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYÜLÉSI BIZTOSA
1051 Budapest, Nádor u. 22.
1387 Budapest, Pf. 40. Telefon: 475-7100 Fax: 269-1615

A JÖVŐ NEMZEDÉKEK ORSZÁGGYÜLÉSI BIZTOSÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA AZ ÉRDI GÉNBANK TÁRGYÁBAN

Ügyszám: JNO-177- /2010.
Ügyintéző: dr. Mohos Edit
Telefon: 06-1- 4757-345

I. Az eljárás megindítása

1. A Jövő Nemzedékek Országgyűlési Biztosa (továbbiakban: „Biztos”) 2010. március 5-én vizsgálatot indított, miután hivatalból észlelte, hogy az Érdi Gyümölcs- és Dísznövénytermesztő Kutató, Fejlesztő Közhasznú Társaság (továbbiakban: „Kht.”) esetében nem történt meg a jogszabály által kötelezően előírt átalakulás nonprofit gazdasági társasággá. A Fővárosi Ítéltábla ezért a Kht. kényszer-végelszámolását rendelte el. A Kht. kényszer-végelszámolása és a bizonytalan jogi helyzet miatt a Kht. által gondozott magyar gyümölcs-génállomány, a génállomány gondozását biztosító génbank ültetvények, a Kht. által fenntartott törzsültetvények és az intézmény működtetése veszélybe kerülhet.
2. 2010. március 11-én Font Sándor, országgyűlési képviselő, a Mezőgazdasági Bizottság elnöke (továbbiakban: „Panaszos”) azonos tárgyban panaszt nyújtott be a Biztoshoz. Beadványában a Panaszos a Kht. átalakulásának elmaradása miatt kialakult helyzet, az ily módon veszélybe került gyümölcs génállomány, valamint a Kht. tulajdonában lévő 800 ha termőföld elvesztésének lehetősége feletti aggodalmát fejtette ki, valamint azt sérelmezte, hogy a Kht. feletti tulajdonosi jogokat gyakorló Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. (továbbiakban: „MNV Zrt.”) nem tett (és tesz) meg minden szükséges intézkedést a Kht. és a tulajdonában lévő szellemi és fizikai vagyon megmentése érdekében.
3. 2010. április 7-én „Petíció a Budatétényi Rozárium megmentésért” című beadvány érkezett a Zöld Jövő Környezetvédelmi Egyesület, a Budapesti Városvédő Egyesület, a Baross Gábor Telepi Polgári kör, a Savoyai Jenő Asztaltársaság, a Budatétényi Polgári Kör, a Mihalik Sándor Helytörténeti Kör, a Nagytétényi Polgári Kör, valamint a Klauzál Gábor Társaság részéről. A beadvány aláírói a Kht. kényszer-végelszámolása révén veszélybe került Budatétényi Rózsakert, az ott található rózsagyűjtemény és génbank megmentése érdekében fordultak a Biztoshoz.

II. A hatáskör megalapozása

4. Az Alkotmány 18. §, illetve 70/D. § (2) bekezdései szerint a Magyar Köztársaság elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez, és a lehető legmagasabb szintű testi és lelki egészséghez való jogot – többek között – az épített és a természetes környezet védelmével valósítja meg.

5. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosáról szóló 1993. évi LIX. törvény (továbbiakban az „Obtv.”) 27/B. § (1) bekezdése szerint a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa figyelemmel kíséri, értékeli és ellenőrzi azon jogszabályi rendelkezések érvényesülését, amelyek biztosítják a környezet és a természet állapotának fenntarthatóságát és javítását. Feladata a mindezekkel kapcsolatban tudomására jutott visszasságok kivizsgálása vagy kivizsgáltatása, és orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedések kezdeményezése.
6. Az Obtv. fentebb idézett 27/B § (1) bekezdése alapján megállapítható, hogy a Biztos nem csupán a környezetvédelmi kérdések, és így a környezetvédelmi tárgyú jogszabályok érvényesülésével összefüggő visszasságok vizsgálatára hivatott, hanem a feladatköre annál lényegesen többre terjed ki. Feladata, hogy a jelen generációk mellett a jövő nemzedékek egészséges környezethez való jogának biztosítása érdekében a számára biztosított eszközökkel a fenntartható fejlődés és az azt elősegítő követelmények érvényesülésén öröködjön az állami, a gazdasági és a társadalmi élet számos területén.
7. Ezt támasztja alá az Obtv. indokolása is, amely szerint az országgyűlés a jelenleg élő és a jövő generációk élete és egészsége természeti alapjainak védelme, az emberiség közös örökségének megóvása és közös gondjainak megoldása, az emberi méltóságnak megfelelő környezeti feltételek fenntartására vonatkozó felelőssége tudatában, annak érdekében, hogy a jövő nemzedékek számára a választás szabadságát, az élet minőségét és a természeti erőforrásokhoz való akadálytalan hozzáférést megtartsa, olyan intézményt kívánt létrehozni, amely hatékonyan elő tudja segíteni az életfeltételek megőrzését utódaink számára, képviselőket biztosít érdekeiknek az életfeltételeiket lényegesen befolyásoló hosszú távú döntéseknél, valamint a környezet állapotára vonatkozó jogszabályok érvényesülését az országgyűlési biztosok eszközeivel előmozdítja.
8. Tekintettel arra, hogy a biológiai sokféleség, azon belül is a genetikai sokféleség megőrzése az emberi környezet és az emberiség fennmaradásának egyik előfeltétele, a biológiai sokféleség megőrzése érdekében végrehajtott növényi, illetve állati génmegőrzés az egészséges környezethez való alapvető jog részét képezi.
9. Megállapítható, hogy a Biztos hatásköre a védendő alapjogot tekintve speciális, de különleges a tekintetben is, hogy a Biztos feladatává teszi a vizsgálata alá tartozó ügyek fenntarthatóság-szemponitú vizsgálatát. Vagyis feladatainak ellátása során a hosszú távú érdekeket is figyelembe kell vennie, sőt, egyes hatásköröket éppen azért biztosít számára az Obtv. (jogalkotásban való részvétel, nemzetközi szerződések véleményezése), hogy a fenntarthatóság alapuló szemléletét érvényesíteni tudja.
10. A 27/B. § (2) bekezdés szerint a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa az e törvényben meghatározott eltérésekkel - feladatkörében eljárva - gyakorolja az országgyűlési biztosnak biztosított hatásköröket. Az Obtv. a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa eljárását az állampolgári jogok országgyűlési biztosára vonatkozó rendelkezések alapul vételével szabályozza. Hatásköre és jogköre ugyanakkor – éppen a fentiekben kifejtettekre tekintettel – részben túlnyúlnak a hagyományos ombudsmani hatáskörön és jogkörön.
11. Az Obtv. hatáskör-kijelölő szakaszainak nyitott diszpozíciói és a Biztos funkcióját létrehozó 2007. évi CXLV. törvény indokolása széles, ernyőjellegű hatáskör megállapításáról rendelkeznek. E széles körű jogosítványok közé tartozik, hogy a 27/H § (1) bekezdése, mely szerint az országgyűlési biztosa a feladatai ellátása során *bárkitől minden olyan kérdésben felvilágosítást kérhet*, amely a környezet állapotával és a környezet használatával összefügghet. Emellett az Obtv. 27/B § (3) bekezdés c) pontja szerint a Biztos feladatkörében általános jelleggel, valamint egyedi ügyben meghatározott szerv, intézmény,

hatóság vagy személy részére ajánlást bocsáthat ki. Ez a rendelkezés az Obtv. 29. § (1) bekezdésében meghatározott, a törvény rendszerében hatóságnak minősülő szerveken túli jogalanyokra is kiterjeszti a Biztos hatáskörét.

12. Mindezek alapján, a Biztos hatáskörét megalapozza, hogy a magyar növény és gyümölcs-génállomány gondozását hivatott intézmény működtetése és jogi helyzete körül kialakult bizonytalanság a Kht. által gondozott növényi génállomány jövő nemzedékek részére való megőrzését veszélyezteti.

III. A tényállás

13. A megindított vizsgálat keretében információ kérés céljából többször konzultáltunk a Kht. ügyvezetőjével, valamint helyszíni szemlét folytattunk le a Kht. budatétényi, valamint érdi telephelyén. 2010. március 12-én a Biztos kezdeményezésére személyes egyeztetésre került sor az MNV Zrt., a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium (továbbiakban: „FVM”) és a Pénzügyminisztérium (továbbiakban: „PM”) részvételével. Konzultáció és iratbetekintés céljából megkerestük a Növényi Génbank Tanács elnökét, részt vettünk a Növényi Génbank Tanács 2010. április 1-jei rendkívüli ülésén, valamint betekintettünk a Fővárosi Ítéltábla előtt folyamatban lévő végelszámolási eljárás irataiba. Megkeresésünkre a Növényi Génbank Tanács 2010. április 12-i levelében tájékoztatott minket a testület szakmai álláspontjáról.

A 2010. május 13-i keltezésű állásfoglalás-tervezetet (továbbiakban a „Tervezet”) megküldtük valamennyi érintettnek, és az MNV Zrt.¹, az MGSzH², az FVM jogutódjaként eljáró Vidékfejlesztési Minisztérium³, valamint a PM jogutódjaként eljáró Nemzeti Fejlesztési Minisztérium⁴ által megküldött észrevételeket a végleges állásfoglalás kialakítása során figyelembe vettük.

A vizsgálat során begyűjtött információk és iratok alapján az alábbi tényállást állapítottuk meg:

III.1. Előzmények

14. A Kht. az 1950-ben alapított Kertészeti Kutató Intézet (továbbiakban: „KKI”) Gyümölcsstermesztési Főosztályának és Dísnövény-termesztési Osztályának jogutódja. Szervezeti változások során, először kutató intézetként, majd kutató-fejlesztő állami vállalatként, a rendszerváltást követően kutató-fejlesztő részvénytársasági formában működött a gyümölcs- és dísnövény-kutatási feladatokat ellátó szervezet. A Gyümölcs- és Dísnövénytermesztő Kutató-fejlesztő Rt.-t 1997-ben megszüntették és a négy kutatóállomást (Érd, Cegléd, Fertőd és Újfehértó) jogilag önálló korlátolt felelősségű társasággá alakította határozataival az FVM mint tulajdonosi joggyakorló.
15. Az Érdi Gyümölcs- és Dísnövény-termesztési Kutató-fejlesztő Korlátolt Felelősségű Társaság 1998. december 31. napjától közhasznú társasággá alakult. A Kht.-t a Fővárosi Bíróság mint Cégbíróság Cg.01-14000187 cégjegyzékszámom tartja nyilván. A Kht. tulajdonosa a Magyar Állam. A tulajdonosi jogokat 2007. március 30-ig az FVM gyakorolta.

¹ Az MNV Zrt. 2010. június 17-i keltezésű, MNV/01/24748/02010. számú levelében küldte meg észrevételeit a Tervezettel kapcsolatban.

² Az MGSzH 2010. május 31-i keltezésű, 04/10059-2/2010. számú levelében küldte meg észrevételeit.

³ A Vidékfejlesztési Minisztérium 2010. június 21-i keltezésű, XXI/689/2/2010. számú levelében küldte meg észrevételeit.

⁴ A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a 2010. június 25-i keltezésű, NFM/1505/2/2010. számú levelében küldte meg észrevételeit.

16. A Kht. az 1997. évi CLVI törvény 5. § a) pontja értelmében kiemelkedően közhasznú szervezet, tekintettel arra, hogy törvényben meghatározott állami feladatot lát el. A Kht. Alapító Okiratának 4.1.3 pontja szerint kiemelkedően közhasznú tevékenységnek minősül a 2003. évi LII. törvény 4. §-ban foglaltakat figyelembe véve a genetikai anyagok megőrzése és fenntartása, valamint a 2003. évi LII. törvény 25. §-ban foglaltakat figyelembe véve a törzsültetvények fejlesztése, fenntartása, vírusmentesítése, amelyek finanszírozását állami költségvetésből kell biztosítani. A Kht. 1998. december 31. és 2007. június 8. között rendelkezett az FVM-el kötött közhasznú keret-megállapodással.
17. A Kht. tevékenysége három területet foglal magában. Egyrészt növényi génmegőrzési feladatok ellátása érdekében „génbankot”, génbank ültetvényeket tart fenn számos gyümölcs (szilva, kajszibarack, őszibarack, alma, meggy, dió, cseresznye stb.), valamint dísznövény (rózsa) vonatkozásában. Másrészt a Kht. a szaporítások alapját képező központi törzsültetvényeket és törzsgyümölcsöst tart fenn. Harmadrészt pedig kutató, fejlesztő és szaktanácsadói tevékenységet folytat, e körben tevékenysége kiterjed a gyümölcsfajták és dísznövény nemesítésére, technológiai fejlesztésekre, valamint Országos Gyümölcs Termőhely Kataszter létrehozására és vezetésére.
18. A Kht. mintegy 800 ha saját tulajdonú termőföldterülettel rendelkezik. A 800 ha területből a Kecskemét és Kerekegyháza közigazgatási területéhez tartozó 110 hektárnyi terület kivételével – amelyet kényszer-bérbeadás útján hasznosítanak – a Kht. génmegőrzési, növénytermesztési- kutatási tevékenységét 600 hektárnyi földterületen látja el. Budapest belterületén, XXII. Kerület, Park utca 2. szám alatt található a Kht. központja, továbbá egy üvegház, valamint a 3 ha területen elhelyezkedő rózsakert. A rózsakertben – amely Közép-Európa legnagyobb rózsagyűjteménye – 1400 rózsatételt nevelnek, és itt helyezkedik el a rózsa génbanki ültetvény⁵ is. Az Érd Elvira majorban található földeken kb. 14 ha nagyságú területen helyezkednek el a gyümölcs-génbank ültetvények⁶, kb. 20 ha területen a központi és üzemi törzsültetvények, központi törzsültetvény izolátorok, törzsgyümölcsösök⁷, a fennmaradó területen vírusmentes és kísérleti faiskolát működtetnek, kutatási és kísérleti tevékenységet végeznek, áru gyümölcsöst üzemeltetnek, figyelemmel a vírusmentes törzsültetvények fenntartásához szükséges megfelelő izolációs távolságok és előírások betartására, illetve megfelelő forgó terület biztosítására a génbank ültetvények számára. (A Kht. érdei kísérleti telepén található ültetvények elhelyezkedését 2010 tavaszán az 1. számú mellékletben található térkép ábrázolja.) A Kht. a kezelője a Nagymaroson elhelyezkedő kb. 4 ha területű földterületnek, ahol gesztenye törzsültetvény és törzsgyümölcsös található.
19. Az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről szóló 2118/2006. (VI. 30.) kormányhatározat 3. számú melléklete előírta az érdei, a fertői, az újfehértői, a ceglédi gyümölcskutató kht.-k privatizálását 2007. január 1-jei határidővel. A 2006. évi CXXI. törvény 2006. december 19-én módosította a privatizációról szóló 1995. évi XXXIX. törvény mellékletét. Ennek értelmében a négy gyümölcskutató kht., valamint az Országos Húsipari Kht. kikerült a tartósan állami tulajdoni körből és felügyeletük 2007. március 30-tól a FVM-től átkerült az ÁPV Zrt. jogkörébe. A 2236/2007. (XII. 15.) Korm. határozat a gyümölcskutatók privatizációjának határidejét 2008. március 31-re módosította, felelősként a pénzügyminisztert és az érintett minisztereket jelölve meg. Az ÁPV Zrt., valamint a

⁵ A Nemzeti Génbank Adatbázis alapján a rózsa génbank ültetvény 2,50 ha területen a Budatétény 228883/2 hrsz. szám alatt helyezkedik el és 1187 rózsa tétel megőrzését biztosítja.

⁶ A tápiószelei Agrobotanikai Központ nyilvántartása alapján Érd 0145 hrsz alatt nyilvántartott, 13,20 ha területen helyezkedik el a gyümölcs-génbank, ahol 11 gyümölcsfaj: 18 birs, 403 cseresznye, 548 kajszibarack, 179 körte, 278 mandula, 250 meggy, 10 naspolya, 310 őszibarack és 443 szilva tétel megőrzését biztosítják.

⁷ A Kht. által gondozott törzsültetvények, illetve törzsgyümölcsösök növényállományáról a MgSZH Növénytermesztési és Kertészeti Igazgatóság Szőlő-Gyümölcs Szaporítóanyag Felügyeleti Osztálya tételes nyilvántartást vezet.

jogutódja az MNV Zrt. a 2118/2006-os kormányhatározat végrehajtására a részvényesi jogok gyakorlójától nem kapott utasítást, így a Kht. magánosítására a kérdéses kormányhatározat ellenére nem került sor.

20. Az FVM 2007. június 8. napján egyoldalú jognyilatkozattal felmondta a Kht.-val kötött közhasznú keret-megállapodást. A keret-megállapodás felmondásának indokai között a Kht. közhasznú kutatási feladatai költségvetési finanszírozásához szükséges források hiánya, valamint a Kht. privatizációjára vonatkozó kormányhatározat szerepeltek.
21. A Kht. feletti tulajdonosi jogokat jelenleg az állami vagyonról szóló 2007. évi CVI. törvény (továbbiakban: „Vvtv.”) 3. §-a alapján a Magyar Állam nevében a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács (továbbiakban: „Tanács”) gyakorolja. „A Tanács a feladatait az MNV Zrt. útján, annak ügyvezető szerveként látja el.”⁸
22. A Tanács a Kht. vonatkozásában a 810/2008. (XII. 17.) számú határozatával úgy döntött, hogy indokolt a 2118/2008-as kormányhatározat vonatkozó, privatizációt előíró rendelkezéseinek a felülvizsgálata, hatályon kívül helyezése, annak érdekében, hogy a gyümölcsstermesztési kht-k a felsőoktatási intézményekhez kerülhessenek. A Tanács e döntését a hatályban lévő kormányhatározattal szemben, a kormányzati szándék ismerete nélkül nem kívánta végrehajtani, így a Tanács - annak érdekében, hogy ha a kormány a Tanáccsal ellentétes állásponton van, és annak az állami vagyonért felelős miniszter utasítási jogkörében kiadott határozata útján érvényt akar szerezni, azt megtehesse – kezdeményezte a privatizációs határozat hatályon kívül helyezését a Tanács 2009. március 11-i, 152/2009. (III.11.) NVT határozatában, és az erre vonatkozó kormány előterjesztést benyújtotta a Pénzügyminisztérium részére. Az előterjesztés tárgyában kormányhatározat 2009. év során nem született.
23. 2010. május 12-én az újonnan hivatalba lépő Kormány az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről szóló 2118/2006. (VI.30.) Korm. határozatot hatályon kívül helyezte az egyes kormányhatározatok hatályon kívül helyezéséről szóló 1117/2010. (V.12.) Korm. határozattal.
24. 2008. évben az MNV Zrt. tulajdonosi támogatás formájában finanszírozta a gyümölcskutató kht.-k tevékenységét, az FVM részéről közhasznú támogatásban nem részesültek. A gyümölcskutató kht.-k feladatainak finanszírozása 2009. évben a „Állami génmegőrzési feladatok támogatása” előirányzat keretében valósult meg. Az MNV Zrt. 2009. március 16-án levélben fordult az FVM-hez kérve, hogy a kiemelten közhasznúként működő gyümölcskutató társaságokkal az FVM közcélú feladatok ellátása érdekében közhasznúsági szerződéseket kössön. Az FVM 2009. április 17-i (25.353/1/2009. sz.) válaszlevelében tájékoztatta az MNV Zrt.-t, hogy az FVM-t közhasznúsági szerződés kötésére vonatkozó kötelezettség nem terheli, mivel kizárólag a kht.-k által ellátott génmegőrzési tevékenység minősül állami feladatnak, a kht.-k által ellátott egyéb kutatási-fejlesztési tevékenység nem valósít meg kötelezően ellátandó állami feladatot. Az Államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. tv. (továbbiakban: Áht.) állami feladatok finanszírozására vonatkozó rendelkezéseinek az FVM a költségvetési törvény állami génmegőrzési feladatok támogatása fejezeti kezelésű előirányzat keretében tesz eleget.

⁸ A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a Tervezetre küldött 2010. június 25-i válaszlevelében felhívta a figyelmet arra, hogy a Vtv. 6. §-a alapján az állami vagyon feletti tulajdonosi jogokat 2007. szeptember 25. napjától a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács gyakorolta, amely testületet e jogosítvány alapján megillette az egyes vagyoni elemek – így a társaságok – hasznosításáról való döntés joga is, annak felelősségével együtt.

III.2 Változásbejegyzési eljárás

25. A gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. tv. (továbbiakban: „Gt.”) 365. § (3) bekezdése értelmében a korábban közhasznú társaságként működő társaságoknak 2009. június 30-áig át kellett alakulniuk nonprofit társasággá, vagy határozniuk kellett jogutód nélküli megszűnésükről.
26. Az MNV Zrt. 2009. május 18-án kelt levelében kérte az FVM, az MgSZH, a Fruitveb (szakmaközi szervezet és terméktanács) állásfoglalását arról, hogy a gyümölcskutató kht.-k tevékenységét és jövőbeni működését a továbbiakban szükségesnek tartják-e, továbbá a kht.-k finanszírozására milyen kötelezettségvállalással járó (pénzügyi teljesítést igénylő szerződés vagy megrendelés) segítséget, támogatást tudnak nyújtani, mivel a kht.-k átalakításáról vagy megszüntetéséről az MNV Zrt. 2009. június első felében hoz tulajdonosi döntést.
27. Az FVM 2009. június 11-én kelt válaszlevele szerint továbbra is szükség van a gyümölcskutató kht. tevékenységére és kéri az MNV Zrt.-t az átalakuláshoz szükséges intézkedések soron kívüli megtételére.
28. A Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács 2009. június 24-én kelt, 517/2009. (VI. 24) NVT. sz. határozatában döntött a négy gyümölcskutató kht. – köztük az érdi Kht. – átalakításáról.
29. Az átalakulásra utasító tulajdonosi határozatot a Kht. ügyvezetője 2009. június 29-én kapta kézhez postai úton. A változás-bejegyzési kérelem benyújtásával megbízott jogi képviselő június 29-én átutalta az eljárási illetéket, és a közzétételi díjat az Államkincstár számlájára, amelyről a visszaigazolás 2009. július 1-jén érkezett meg. A változás-bejegyzési kérelmet a jogi képviselő 2009. július 1-jén nyújtotta be a cégbírósághoz.
30. A Fővárosi Bíróság mint Cégbíróság 2009. július 7. napján kelt Cg. 01-09-921751/3. számú végzésével a Kht. változásbejegyzési kérelmét első fokon azzal utasította el, hogy a változás elhatározására és annak bejegyzésére irányuló kérelem előterjesztésére a Gt. 365. § (3) bekezdése 2009. június 30-ig adott lehetőséget, ezért a 2009. július 1-jén előterjesztett kérelem elkésett.
31. A Fővárosi Ítéltábla 2009. október 20. napján hozott 14.Cgf.44.272/2009/2. számú végzésével az elsőfokú bíróság végzését helyben hagyta. Indokolásul előadta, hogy az elmulasztott határidő jogvesztő jellegű anyagi jogi határidő, amely tekintetében a mulasztás nem menthető ki.
32. A tárgyban indított felülvizsgálati eljárás keretében a Legfelsőbb Bíróság 2010. január 29-én hozott végzésében az 14. Cgf.44.272/2009/2. számú határozatot hatályában fenntartotta.

III.3 A kényszer-végelszámolás elrendelésére vonatkozó eljárás

33. A Gt. 365. § (3) bekezdése alapján a 2009. június 30-i határidő eredménytelen eltelte esetén a cégbíróság a társasággal szemben a megszüntnek nyilvánítás törvényességi felügyeleti intézkedést alkalmazza.
34. A Fővárosi Bíróság mint Cégbíróság a Cgt. 01-09/01362/2. számú, 2009. december 2-i végzésével a Gt. 365. § (3) bekezdése alapján a cégeljárásról szóló 2006. évi V. tv. (Ctv.) 84. § (1) bekezdése szerint a Kht.-t a további működéstől eltiltotta és elrendelte a Kht. kényszer-végelszámolását. Végelszámolóként a REORG Kft.-t rendelte ki.

35. A Kht. 2009. december 21-én fellebbezést nyújtott be a Fővárosi Ítéltáblához, amelyben új végelszámoló kirendelését kérte.
36. A REORG Kft. 2010. február 9-i beadványában jelezte a Fővárosi Ítéltábla felé, hogy nem rendelkezik gyümölcs és dísznövény-termesztési ismeretekkel, így készséggel lemond a végelszámolói kijelölésről.
37. 2010. március 1-jei levelében a Kht. jogi képviselője arra tett javaslatot, hogy a REORG kft. helyett a Bíróság a GORDIUS CONSULTING Zrt.-t rendelje ki végelszámolónak és kötelezze ez utóbbit a Kht. eddigi igazgatója, Szenci Győző alkalmazására.
38. 2010. március 9-én az MNV Zrt. levélben fordult a Fővárosi Ítéltáblához és – a Kht. már előterjesztett kérelmével egyezően – kérte, hogy a Kht. végelszámolójaként a szükséges mezőgazdasági és kertészeti szakismeretekkel rendelkező GORDIUS CONSULTING Zrt.-t rendelje ki. Levelében az MNV Zrt. kifejtette, hogy a cégbíróság által nem jogerősen kirendelt kényszer-végelszámoló, a REORG Kft. közvetetten ugyan, de 100%-osan offshore tulajdonú cég, akinél nem garantált a magyar mezőgazdasági és környezetvédelmi értékek és érdekek figyelembe vétele.
39. A kényszer-végelszámolás a Fővárosi Ítéltábla 2010. április 20-án meghozott másodfokú határozatának meghozatalát követően vette kezdetét. A Fővárosi Ítéltábla megerősítette a korábban kijelölt REORG Válságkezelő és Felszámoló Kft. végelszámolói kijelölését.

IV. Jogi elemzés

40. Vizsgálatunk során elsősorban arra kerestük a választ, hogy a Kht. kötelező átalakulásának elmaradása következtében előállt helyzetben hogyan biztosítható a környezethez fűződő alkotmányos jog védelme, és ennek keretében milyen intézkedések szükségesek a Kht. által gondozott gyümölcs és dísznövény génbank ültetvények, törzsültetvények és törzsgyümölcsösök megmentése érdekében, illetve a génmegőrzési feladatok folyamatos ellátása érdekében.
41. Az Obtv. 29. § (2) bekezdés e) pontjára tekintettel vizsgálatunk nem terjed ki a bíróság változásbejegyzési eljárására, illetve a törvényességi felügyeleti eljárásra, valamint az ezek során hozott végzések elemzésére.
42. Eljárásunk során azonban világossá vált, hogy a vizsgálat nem választható el attól az alapvető előkérdéstől, hogy a Kht. által ellátott tevékenység milyen nemzetközi egyezményekben vállalt kötelezettségek és belső jogi normákban megjelenő állami feladatok ellátását valósítja meg, milyen jelentőséggel bír a fenntartható fejlődés és az egészséges környezethez való jog érvényesítése szempontjából, valamint e tevékenység ellátásához szükséges jogszabályi, intézményi és anyagi feltételek mennyiben biztosítottak jelenleg Magyarországon. Kérdés továbbá, hogy a génmegőrzésre vonatkozó állami feladatellátás intézményi-finanszírozási hiányosságai mennyiben járultak hozzá a Kht. kényszer-végelszámolásának elrendelését eredményező helyzethez.

IV.1. A Kht. tevékenységének jogszabályi, intézményi és finanszírozási háttere

IV.1.a Növényi genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó nemzetközi és hazai jogi normák

43. A genetikai sokféleség megőrzését mint célkitűzést nemzetközi szerződések rögzítik: a Rio de Janeiróban, 1992. július 13-án aláírt Biológiai Sokféleség Egyezmény (továbbiakban: „Egyezmény”), valamint az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrásokról szóló Rómában 2001. november 3-án elfogadott FAO Egyezmény (továbbiakban: „FAO Egyezmény”).

44. Az Egyezmény⁹ követendő célja a biológia sokféleség megőrzése, komponenseinek fenntartható használata, a genetikai erőforrások hasznosításából származó előnyök igazságos és méltányos elosztása, beleértve a genetikai erőforrásokhoz való megfelelő hozzáférhetőséget, technológiák átadását és pénzeszközök biztosítását. Az Egyezmény egyensúlyra törekszik a három hangsúlyos cél megfogalmazásában a megőrzés, a használat és a hasznok megosztása között.

Az Egyezmény értelmében a biológiai sokféleség a bármilyen eredetű élőlények közötti változatosságot jelenti, beleértve többek között a szárazföldi, tengeri és más vízi-ökológiai rendszereket, valamint az e rendszereket magukban foglaló ökológiai komplexumokat; ez magában foglalja a fajokon belüli, a fajok közötti sokféleséget és maguknak az ökológiai rendszereknek a sokféleségét. A fenntartható használat a biológiai sokféleség komponenseinek olyan módon és ütemben történő használatát jelenti, mely nem vezet a biológiai sokféleség hosszú távú csökkenéséhez, ezzel fenntartva a benne lévő lehetőséget a jelen és jövő generációk igényeinek és törekvéseinek kielégítésére. A biológiai erőforrások tartalmazzák a genetikai erőforrásokat, szervezeteket vagy azok részeit, populációkat vagy az ökológiai rendszerek bármely más élő komponensét, amely az emberiség számára ténylegesen vagy potenciálisan felhasználható vagy értékes.

Az Egyezmény megfogalmazza a részes államok által elvégzendő feladatokat az ökológiai rendszerek és természetes élőhelyek természetes környezetükben történő megőrzése (in-situ védelem) és a biológiai sokféleség komponenseinek természetes élőhelyen kívüli megőrzése (ex-situ védelem) tekintetében, a biológiai sokféleség fenntartható hasznosításával kapcsolatban, valamint a kutatás és képzés, a közoktatás és tájékoztatás, a környezeti hatások vizsgálata és a káros hatások minimalizálása, a technológiák hozzáférhetősége és átadása, az információcsere, illetve a finanszírozás területén.

45. Külön kiemelés érdemel, hogy az Egyezmény 9. cikkének értelmében minden részes állam, amennyire csak lehetséges és megfelelő, főképpen az *in-situ* intézkedések kiegészítése céljából

a) intézkedéseket hoz a biológiai sokféleség komponenseinek *ex-situ* védelmére, lehetőleg azok származási országában;

b) megteremti és fenntartja a növények, állatok és mikroorganizmusok *ex-situ* megőrzésének, valamint kutatásának feltételeit, elsősorban a genetikai források származási országaiban.

46. A biológiai sokféleség megőrzését a részes államok ágazati, vagy szakpolitikai tevékenységük során is kötelesek figyelembe venni. 2009-2014 közötti Nemzeti

⁹ A Biológiai Sokféleség Egyezmény kihirdetéséről az 1995. évi LXXXI. törvény rendelkezik.

Környezetvédelmi Program¹⁰ 1. számú melléklete a biológiai sokféleség megőrzésének stratégiájáról 8.3 pontjában kifejezetten kiemelt fontosságúnak minősíti a mezőgazdaságban használt és a természetes élővilág elemeit megőrző génbankok, a nemzeti génbank hálózat szerepének az erősítését.

47. A FAO Egyezmény¹¹ hatálya kifejezetten a növényi génforrásokra vonatkozik, és célja az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrások megőrzése és fenntartható használata. A FAO Egyezmény 5.1 cikke értelmében minden szerződő fél elősegíti saját nemzeti jogszabályainak megfelelően, és ahol ez szükséges, a más szerződő felekkel történő együttműködés során az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrások integrált módon történő feltárását, megőrzését és fenntartható használatát.
48. A FAO Egyezmény kötelezettséget fogalmaz meg a részes államok számára többek között arra vonatkozóan, hogy
- tekintsék át és vegyék nyilvántartásba az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrásokat, ideértve azokat is, amelyek potenciálisan felhasználhatók, figyelembe véve a meglévő populációban tapasztalható változatosság állapotát és fokát (FAO Egyezmény 5.1 cikk a) pont).
 - működjenek együtt az *ex situ* megőrzés hatékony és fenntartható rendszere kidolgozásának előmozdításában, különös figyelmet fordítva a megfelelő dokumentációra, a leíró és értékelő vizsgálatokra, a felújító vetések végzésére, és segítsék elő az ezt a célt szolgáló megfelelő technológiák kidolgozását és átadását, az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrások fenntartható használatának továbbfejlesztése céljából (FAO Egyezmény 5.1 cikk e) pont), valamint
 - kísérjék figyelemmel az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrás gyűjtemények életképességét, a változatosság mértékét és genetikai integritását (FAO Egyezmény 5.1 cikk f) pont).
49. Fontos hangsúlyozni, hogy a FAO Egyezmény nem csupán a genetikai anyagok megőrzésének kötelezettségét írja elő, hanem a növényi génforrásokhoz való hozzáférést, a fenntartható használatának az elősegítését is. A FAO Egyezmény 6.2 cikke értelmében az élelmezési és mezőgazdasági célú növényi génforrások fenntartható használatának elősegítése érdekében alkalmazható intézkedések között szerepel többek között:
- azon kutatások támogatása, amelyek javítják és megőrzik a biológiai sokféleséget azáltal, hogy maximalizálják a fajtán belüli és a fajták közötti változatosságot a mezőgazdasági termelők érdekében, különös tekintettel azokra, akik létrehoznak és fenntartanak saját fajtákat, és alkalmazzák az ökológiai alapelveket a talaj termékenységének fenntartásában, valamint a betegségek, a gyomok és a rovarkártevők elleni harcban;
 - szükség szerint azon nemesítési erőfeszítések támogatása, amelyek a mezőgazdasági termelők részvételével - különösen a fejlődő országokban - növelik az olyan fajták kifejlesztésének képességét, amelyek különösen megfelelnek a szociális, a gazdasági és az ökológiai feltételeknek, beleértve a gyenge termőképességű földterületeket is;

¹⁰ A 2009-2014-re vonatkozó II. Nemzeti Környezetvédelmi Program elfogadásáról a 26/2009. (XII.9) Országgyűlési határozat rendelkezik.

¹¹ A FAO Egyezmény kihirdetéséről a 358/2004. (XII.26) Korm. rendelet rendelkezik. A Magyar Köztársaság vonatkozásában a FAO Egyezmény 2004. június 29-én lépett hatályba.

- a kultúrnövények genetikai alapjának kiszélesítése és a mezőgazdasági termelők számára elérhető genetikai változatosság növelése;
- a helyi és a helyi körülményekhez alkalmazkodó növényfajták, változatok és kevésbé hasznosított fajok kiterjedtebb használatának megfelelő módon történő elősegítése;
- a változatok és fajok sokfélesége szélesebb körű használatának támogatása megfelelő módon a köztermesztés/gazdálkodás, a megőrzés és a fenntartható használat keretein belül, erős kapcsolatok létrehozása a növénynevelés és a mezőgazdasági fejlesztés között a növények genetikai sebezhetőségének és genetikai leromlásának csökkentése céljából, és a világ megnövekedett élelmiszer-termelésének a fenntartható fejlődéssel összeegyeztethető elősegítése érdekében; és
- azoknak a növénynevelési stratégiáknak és rendelkezéseknek a felülvizsgálata és szükség szerint kiigazítása, amelyek a fajták és vetőmagvak forgalomba hozatalával kapcsolatosak.

50. A biológiai sokféleség megőrzésének alapelve érvényesül a hazai mezőgazdasági, növénytermesztési ágazati jogszabályokban is. A növényfajták állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 2003. évi LII. Törvény (továbbiakban: „Nfsz.tv.”) – a Biológiai Sokféleség Egyezményrel, valamint a FAO Egyezményrel összhangban – a növénytermesztés biológiai alapjainak megőrzése és fejlesztése érdekében szabályozza a genetikai anyagok megőrzését és fenntartását, a növényfajták állami elismerését, a fajtahasználatot, az ebben érdekelt bejelentők, szaporítóanyag-előállítók, -feldolgozók, -forgalmazók és -felhasználók jogait és kötelezettségeit, továbbá a szaporítóanyag előállításának, hivatalos vizsgálatának, forgalomba hozatalának, felhasználásának és ezek ellenőrzésének rendjét (Nfsz.tv. 1. §).

Az Nfsz.tv. 1. §-nak fentebb idézett rendelkezései értelmében a kifejezetten a genetikai anyagok megőrzésére és fenntartására vonatkozó rendelkezéseken túl, a növénytermesztés biológiai alapjainak megőrzésére vonatkozó alapelvek a növényfajták állami elismerése, a növényfajták fenntartása, a szaporítóanyagok előállítása és forgalomba hozatalára vonatkozó előírások során is érvényesülnie kell.

51. A genetikai anyagok megőrzése és fenntartása körében az Nfsz.tv. 4. §-a állami feladatként rögzíti a genetikai változatosság és a hazai mezőgazdaság genetikai anyagainak védelmét, a jogszabályban meghatározott jelentős növényfajok, változatok, fajták és vad rokonfajok, mint génforrások megőrzését.

52. Az Nfsz.tv. állami feladat finanszírozására vonatkozó 25. §-a – amely kimondja, hogy a 4. § (1) bekezdésében meghatározott genetikai anyagok és a referencia fajták megőrzését, fenntartását, telepítését, valamint a központi törzsültetvények¹² létesítését, fejlesztését, fenntartását, továbbá ezekben a növényfajták és klónok vírusmentesítésének finanszírozását a központi költségvetésből kell biztosítani – egyben azt is jelenti, hogy a genetikai anyagok megőrzésén túl állami feladatnak minősül a központi törzsültetvények létesítése és fenntartása is.

¹² A gyümölcs szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 64/2004. (IV.27) FVM rendelet 3. § 16. pontja alapján központi törzsültetvény a központi törzsültetvény jelöltből minősített vagy annak prebázis szaporítóanyagából létesített növényállomány, amely bázis fokozatú szaporítóanyag előállítására szolgál, és amely mindaddig megőrzi minőségét és helyben megújítható, amíg a meghatározott nevelési körülmények fennállnak és az egyedi vizsgálatok során a vonatkozó növény-egészségügyi követelményeket teljesíti.

53. A Nfsz.tv. 4. §-ban meghatározott génmegőrzésre vonatkozó rendelkezések részletes kifejtését tartalmazza a növényi genetikai anyagok megőrzéséről és felhasználásáról szóló 95/2003. (VII.14.) FVM rendelet (továbbiakban: „95/2003-as FVM rendelet”), amely meghatározza a megőrzendő növényi génforrások körét, az alkalmazandó módszereket és a végrehajtásért felelős intézmények feladatait.
54. A 95/2003-as FVM rendelet kifejezetten alkalmazni rendeli a vonatkozó nemzetközi egyezmények, illetve szervezetek által elfogadott és előírt ajánlásokat és előírásokat. A 3. § (2) bekezdésében foglalt rendelkezések szerint a genetikai anyagok megőrzésére irányuló tevékenységek során, a nemzetközi együttműködés feltételeinek biztosítása érdekében az Egyezményben és a FAO Egyezményben foglaltakat, valamint a Növényi Genetikai Erőforrások Nemzetközi Intézete (a továbbiakban: IPGRI) és az Európai Génforrások Együttműködési Program (a továbbiakban: ECP/GR), valamint az Európai Erdészeti Génforrások Program (a továbbiakban: EUFORGEN) által nemzetközileg egyeztetett, standard módszertani ajánlásokat és előírásokat kell alkalmazni.
55. A 95/2003-as FVM rendelet 4. §-a értelmében a haszonnövények körében a következő génforrásokat kell ex situ gyűjteményekben megőrizni:
- a) a magyar származású fajtákat, a magyar tájfajták helyi változatait és az ökotípusokat,
 - b) a belföldi flóra mezőgazdasági, kertészeti és erdészeti szempontból jelentős fajainak (haszonnövény rokonfajok, takarmányértékű fajok, gyógy-, fűszer- és dísznövényfajok, gyümölcs és szőlő, valamint erdészeti hasznosítású fajok) veszélyeztetett állományait,
 - c) a Magyarországon termeszthető haszonnövények vad rokonfajait, amelyekből a génátvitel hagyományos és géntechnológiai módszerekkel lehetséges,
 - d) a magyar növénytermesztés, növénynemesítés, oktatás, illetve a magyar haszonnövény-alkutató és alkalmazott kutatás számára értékes tulajdonságokat hordozó fajtákat, törzseket, vonalakat és klónokat,
 - e) a termesztésbe vonás, a növénynemesítés, az oktatás, a kutatás és a választékbővítés céljából jelentős, a nemzetközi génbank-együttműködési rendszer keretében be nem szerezhető külföldi eredetű génforrásokat,
 - f) az erdészeti fajokat, amelyekből állami elismerésben részesített vagy állami elismerésre bejelentett fajta van.

A genetikai anyagokat in situ, on farm, ex situ és in vitro módszerekkel lehet fenntartani.

56. A 95/2003-as FVM rendelet 6. § (3) bekezdése akként rendelkezik, hogy a nemzeti genetikai anyagként regisztrált genetikai anyagoknak a nemzetközi előírásoknak megfelelő mintáit bázisgyűjteményekben, illetve génbank ültetvényekben hosszú távon, változatlan állapotban kell megőrizni.
57. A 95/2003-as FVM rendelet külön rendelkezik a génbankokban található gyűjtemények hozzáférésére vonatkozó szabályokról (10. §).
58. A 95/2003. FVM rendelet rendelkezik a Növényi Génbank Tanács felállításáról és működési kereteiről is. A növényi génmegőrzés intézményrendszerének szakmai irányítását a Növényi Génbank Tanácson keresztül az FVM, valamint a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium végzi. A Génbank Tanács elnöki pozícióját a Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal (MgSZH) természeti és genetikai erőforrásokért felelős elnökhelyettese látja el, a titkárságát a tápiószzelei Agrobotanikai Központ adja. A Génbank Tanács és annak szakági munkabizottságai feladata a döntések szakmai háttérének a megalapozása. A növényi genetikai erőforrások megőrzésének szakmai koordinációjáért az MgSZH tápiószzelei Agrobotanikai Osztálya felelős.

59. A 95/2003-as FVM rendelet 8. § értelmében génbanki nemzeti gyűjteményeket, országos bázisgyűjteményeket és génbank ültetvényeket¹³ a Génbank Tanács javaslata alapján a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter jelöli ki. A génbankok jogszabályi védelmét szolgálja a rendelet 9. §-ban megfogalmazott azon előírás, amely értelmében a Génbank Tanács által **elfogadott és regisztrált génbankok közcélú gyűjtemények. A génbank gyűjteményeket nem lehet értékesíteni, az azokat fenntartó intézmények megszűnése vagy privatizálása esetén a gyűjteményeket további megőrzésre a szakági bázisgyűjteménynek vagy génbank ültetvénynek kell átadni.**
60. **Összefoglalva megállapítható, hogy a vonatkozó nemzetközi egyezmények alapján a növények genetikai sokféleségének megőrzése alapvető célkitűzés, amelynek érvényesítésére a magyar állam az egyezmények megerősítésével kötelezettséget vállalt. A növények genetikai sokféleségének megőrzésének egyik meghatározó aspektusa a növényi genetikai anyagok megőrzése. A genetikai anyagok megőrzésének egyik formája az *ex situ* megőrzés. A növényi génforrások megőrzésére vonatkozóan tartalmaz további szabályokat az Nfsz tv., valamint a 95/2003-as FVM rendelet.**
61. **A Biológiai Sokféleség Egyezmény, valamint a FAO Egyezmény a genetikai anyagok sokféleségének megőrzése érdekében azonban nem csak növényi genetikai anyagok megőrzését írja elő, hanem a megőrzött génforrásokhoz való hozzáférést, valamint a genetikai anyagok fenntartható használatát. Ez utóbbi tekintetében kiemelendő a FAO Egyezmény 6.2 cikkében meghatározott intézkedések köre. Ennek értelmében fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a növények genetikai alapjának a kiszélesítése érdekében végzett kutatás és fejlesztés, nemesítés, új fajták előállításának elősegíti a genetikai anyagok fenntartható használatát és ezáltal a biológiai sokféleség megőrzését.**

IV1.b. A Kht. tevékenységének szakmai és jogi jellemzése

62. **A Kht. az előző pontban részletesen kifejtett növényi genetikai anyagok sokféleségének megőrzésére vonatkozó feladatokat lát el.** E feladatok három területet ölelnek fel: (i) a Kht. gondoskodik a növényi génforrások megőrzéséről (génbank ültetvényt üzemeltet), (ii) központi és üzemi törzsültetvényeket, törzsgyümölcsösöket tart fenn, (iii) valamint az ágazat részére kiemelkedően fontos kutató, fejlesztő és szaktanácsadói tevékenységet, ennek keretében növény nemesítést végez. Fontos kiemelni, hogy e három terület – amelyeket az alábbiakban mutatunk be – a gyakorlatban nem különíthetők el egymástól, egymásra épül és együttesen valósítja meg a növényi genetikai sokféleség megőrzésének és fejlesztésének a nemzetközi egyezményekben vállalt és a belső jogi szabályozásban egyaránt rögzített feladatát.

Génmegőrzés

63. A Kht. tevékenységének egyik meghatározó része az Nfsz.tv. 4. §-ban, valamint a növényi genetikai anyagok megőrzéséről és felhasználásáról szóló 95/2003-as FVM rendeletben meghatározott és szabályozott génmegőrzési feladat. A 2003. évi LII. törvény 4. § (1) bekezdése értelmében a genetikai változatosság és a hazai mezőgazdaság genetikai

¹³ A 95/2003. FVM rendelet 2§-a szerint:

nemzeti gyűjtemény: a genetikai anyagoknak a szakági Génbank Tanács munkabizottság által meghatározott feltételrendszernek megfelelő, a Génbank Tanács által elfogadott gyűjteménye,

bázisgyűjtemény: a genetikai anyagok hosszú távú változásmentes megőrzését biztosító gyűjtemény,

génbank ültetvény: kiválasztott növényanyag (pl. klónok, törzsfák, klónfajták utódnemzedékek) megőrzésre, nemesítői, megfigyelési és leíró vizsgálatok céljára alkalmas gyűjtemény (növényállomány).

anyagainak védelme, a jogszabályban meghatározott jelentős növényfajok, változatok, fajták és vad rokonfajok, mint génforrások megőrzése és fenntartása állami feladat.

64. A Kht. Érd 0145 hrsz-ú ingatlanon található 13,15 hektáros gyümölcs-ültetvényét, valamint a Budatétény 22883/2 hrsz-ú ingatlan területén található 2,5 hektáros rózsültetvényét a Növényi Génbank Tanács 1986-ban minősítette génbanki ültetvénné. A Kht. által őrzött genetikai tételeket a tápiószelei Agrobotanikai Központ tartja nyilván. E szerint a Kht. összesen 3626 tételt gondoz (birs, cseresznye, kajszibarack, körte, mandula, dió meggy, naspolya, őszibarack, szilva valamint rózsafajok köréből). A génbank ültetvényekben régi fajták, tájszelekció során begyűjtött fajtatípusok, továbbnemesítésre szolgáló hibridek találhatóak.
65. A Kht. által fenntartott génbank tagja a Biodiversity International IPGRI nemzetközi szervezetnek, valamint a Kht. látja el Magyarország képviselőjét az európai génbank adatbázisok fenntartását és az információáramlást biztosító ECP/GR csonthéjas gyümölcsfajok munkacsoportjában (Prunus Working Group), az almatermésű gyümölcsfajok munkacsoportjában (Malus-Pyrus Working Group), valamint az Integrált Európai Génbank Rendszer (AEGIS) programban¹⁴. A Kht. génbank gyűjteményei az európai génbank gyűjtemény nyilvántartott részei.
66. A Kht. által gondozott génbanki tételek begyűjtése és leszaportása az 1980-as évek elejére tehető, és azóta az állomány két alkalommal került újra telepítésre. Harmadik leváltása 2011-től esedékes új, pihentetett földterületen.
67. Az MgSZH által 2007. augusztus 6-i, az ÁPV Zrt. megrendelésére a tervezett privatizációra tekintettel megrendelt szakhatósági vélemény (továbbiakban a „Szakhatósági Vélemény”) szerint „kijelenthető, hogy a begyűjtött fajták, típusok megőrzése a magyar gyümölcsstermesztés távolabbi jövője szempontjából is szükséges, mert e hazai ökológia adottságoknak megfelelő génkombinációkkal a gyümölcsnemesítés értékes alapanyaga veszne el.”
68. A génbank, és a megőrzött növényi génforrások alkotják azt az alapanyagot, amely nélkülözhetetlen a haszonnövények genetikai továbbfejlesztéséhez, és elengedhetetlen az előre megjósolhatatlan környezeti változásokhoz történő alkalmazkodás és a jövőbeni emberi szükségletek kielégítése szempontjából. A klímaváltozás miatt a nemesítési munkában egyre inkább előtérbe kerülő hazai géndiverzitás felhasználása a magyar gyümölcs-stermesztés versenyképességének kiindulási pontja. A génbanki hálózat az egyik alapja lehet a mai magyar mezőgazdaságot jellemző mennyiségorientált, kevésbé piacképes tömegtermelésről a versenyképes, minőségi agrártermelésre való áttérésnek. A növénytermesztés fejlődése során várhatóan még fokozottabban előtérbe kerül a speciális alkalmazkodóképesség és a minőség iránti igény. Őshonos tájfajtáink, hungarikumaink megőrzése nemzeti érdek. Elfelelt fajtáink gazdag tárházának termelésbe vonása lehet a kulcs az ország és helyi közösségei élelmiszer-önrendelkezéséhez.
69. A génbankok növekvő jelentőségét támasztja alá a Nemzeti Éghajlatvédelmi Stratégia 2008-2025 (NÉS)¹⁵, amely szerint „Az éghajlatváltozás a magyar társadalmat, nemzetgazdaságot fenyegető, cselekvésre kényszerítő kockázat. A sokoldalú elemzések alapján az elkövetkező évtizedekben várhatóan jelentős mértékben megváltozó hőmérséklet- és csapadékviszonyok, az évszakok lehetséges eltolódása, egyes szélsőséges időjárási jelenségek erősödése és gyakoriságuk növekedése veszélyezteti természeti értékeinket, vizeinket, az élővilágot,

¹⁴ 1973-ban alakult a génmegőrzési tevékenységet koordináló nemzetközi szervezet, - melynek a jogutódja a mai Biodiversity International, - majd 1981-ben ennek Európai Együttműködési Programja (ECP/GR).

¹⁵ 29/2008. (III.20) OGY Határozat a Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégiáról.

erdőinket, a mezőgazdasági terméshozamokat, építményeinket, lakókörnyezetünket, a lakosság egészségét és életminőségét egyaránt. Az ENSZ egyik tudóscsoportja azt állapította meg, hogy a klímaváltozás a biológiai sokszínűsége, azaz az élővilág fajgazdagságára gyakorolt hatása szempontjából Magyarország Európa egyik legsérülékenyebb országa.” Ezért a NÉS a mezőgazdaság stratégiai irányváltásának részeként javasolja: „Ösztönözni kell a természetkímélő gazdálkodási módokat, azaz a termőhelyi adottságokhoz és a növény igényekhez igazodó technológiákat, a helyi viszonyokhoz alkalmazkodott fajták alkalmazását.”¹⁶ Hasonló következtetéseket fogalmaz meg a Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanács Jövőkereső című jelentése¹⁷ és az ezzel kapcsolatos Országgyűlési határozat¹⁸ is.

Központi és üzemi törzsültetvények fenntartása

70. A Kht. az Nfszvtv. 19. §-ának megfelelően (központi és üzemi) törzsültetvényeket¹⁹ tart fenn. Az Nfszvtv. 25. §-a alapján a központi törzsültetvények létesítése, fenntartása és fejlesztése állami feladat.
71. A központi törzsültetvényekbe többéves vírusmentesítési és tesztelési eljárásokat követően kerülnek a fajták, aminek költsége fajtánként 0,5-1 millió forintba tehető. A központi törzsültetvények feladata, hogy a faiskolai termelést közvetlenül szolgáló üzemi törzsültetvények létrehozásához szükséges szaporítóanyagot szolgáltatassanak. Ezeknek a vírusmentes központi törzsültetvényeknek a létrehozása és fenntartása rendkívül költséges. A központi törzsültetvényekkel párhuzamosan ún. központi törzsgyümölcsöst²⁰ is fenn kell tartani.
72. A Szakhatósági Vélemény szerint „a nemzeti fajtajegyzékben lévő, államilag elismert, illetve egyedi szaporítási engedélyt kapott fajták központi törzsültetvényben lévő egyedeinek megőrzése mindaddig indokolt, míg a fajtát számottevő mértékben szaporítják. A hazai nemesítésű fajták vírusmentes kiindulási anyaga nyilvánvalóan máshonnan nem szerezhető be az üzemi törzsültetvény létesítéséhez. (...) A külföldi fajtákból rendelkezésre álló vírusmentes központi törzsültetvények fenntartásának megszüntetése tehát középtávon nagy gondot okozna az üzemi törzsültetvények megújításában, ennek következtében a faiskolai termelésben, majd a gyümölcsstermesztésben.”

¹⁶ Bővebben kifejti a NÉS 3.3.3 és 4.2.4 fejezete.

¹⁷ Az agrárgazdaság sorsa elválaszthatatlan az éghajlat alakulásától. A jelenleg jó adottságúnak mondott, de rosszul kihasznált agrárpotenciált a gondos használat felé kell közelíteni, mert az egyébként is kiszámíthatatlan időjárási körülmények még jobban sújtják majd a gazdálkodókat. [...] Az időjárási körülményekhez való alkalmazkodás érdekében ügyelni kell az adott helynek megfelelő fajták megválasztására, a kiválasztás érdekében vissza kell nyúlni a hagyományos tájfajtákhoz. Lényegesen nagyobb megbecsülést és gondoskodást kell biztosítani a fajtagyűjteményeknek, a génbankoknak. Jövőkereső. A Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanács jelentése a magyar társadalomnak. Nemzeti Fenntartható Fejlődés Tanács, 2010. p. 130.

¹⁸ „Kevésbé környezetterhelő, területkímélőbb, több ember számára jövedelmet adó, magasabb hozzáadott értéket termelő agrárgazdaságra van szükség, amely képes az ország népességének biztonságos és jó minőségű élelmiszerellátást biztosítani. Az agrárgazdaságnak meg kell óvni a legfontosabb lételemeket: a termőföldet, a vizet, a tájat és a biológiai sokféleséget.” 102/2009. (XII. 18.) OGY határozat Magyarország fenntarthatósági helyzetéről és az abból adódó feladatokról.

¹⁹ A 2003. évi LII törvény 19. § (2) bekezdése írja elő, hogy aki a Magyar Köztársaság területén szőlő-, gyümölcs- és erdészeti fajta vetőmagját, vegetatív szaporító alapanyagát állítja elő, annak külön jogszabályban meghatározott feltételek szerint törzsültetvényt, illetve anyanövény-állományt kell létesítenie. A törzsültetvény létesítését a növénytermesztési hatóság engedélyezi.

A központi és üzemi törzsültetvények fenntartását, ellenőrzési rendjét, azok szerepét a növényfajták szaporításában a gyümölcs szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 64/2004. (IV.) FVM rendelet szabályozza.

²⁰ A gyümölcs szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 64/2004. (IV.) FVM rendelet 3. § 26. pontja alapján *törzsgyümölcsös* a fajták eredeti tulajdonságainak folyamatos ellenőrzésére, hiteles megőrzésére hivatott virágzó és termést hozó ültetvény, amelyet a központi törzsültetvénnel párhuzamosan, azonos tételből származó ültetési anyaggal létesítenek.

73. A Kht. törzsültetvényei növényállományáról az MgSzH tételes nyilvántartást vezet²¹. A Szakhatósági Vélemény értékelése szerint a Kht. alma és birs alany központi törzsültetvénye csak a Kht. gondozásában található meg és az izolátorban lévő szemzőhajtást termő központi törzsültetvénnel, valamint az érdi szemzőhajtástermő központi törzsültetvénnel együtt fenntartandó. A Szakhatósági Vélemény kitér arra, hogy egyedül a Kht. – mint a legnagyobb fajtaszámú központi törzsültetvények tulajdonosa – üzemeltet ún. Bázis faiskolát, ahol a törzsültetvények számára szükséges oltványokat állítják elő²². A Kht. szemzőhajtást termő üzemi törzsültetvénye nagy fajtaszámú és a saját faiskola mellett más faiskolák számára is értékesít szemzőhajtást. Egyes érdi nemesítésű fajták más üzemi törzsültetvényekben nem találhatóak meg. Ezek kötelező fenntartása nem előírható, de számos faiskola nehezen szerezne be szemzőhajtásokat máshonnan.
74. A központi törzsültetvények létesítése és fenntartása során külön figyelemmel kell lenni a megfelelő védőtávolságok betartására.²³ A szabadföldi központi törzsültetvény elhelyezkedésének feltételeit a gyümölcs szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 64/2004 (VI.27.) FVM rendelet 7. sz. melléklet első táblázata tartalmazza. Ennek értelmében a központi törzsültetvényeknél 1000 méteres izolációs távolságot kell tartani, így annak egy kilométeres körzetében nem lehet potenciális vírusforrásként a törzsültetvény egészségi állapotát veszélyeztető másik ültetvény.

Kutatás, fejlesztés, szaktanácsadás

75. A Kht. tevékenységi körének harmadik területét a kutatás, fejlesztés, szaktanácsadás alkotja.
76. A génmegőrzési tevékenységhez szorosan kapcsolódik a génbank ültetvényekben őrzött növényi genetikai anyagok felhasználásával történő gyümölcs és dísznövény-nemesítés. A növény-nemesítés jelentősége, hogy növeli az olyan fajták kifejlesztésének képességét, amelyek megfelelnek a változó szociális, gazdasági és ökológiai feltételeknek. A Kht. az új hungarikum fajták (cseresznye, meggy, kajszi és dió) előállításával a mezőgazdasági termelés innovatív alapját teremti meg. A Kht. e tevékenységével a FAO Egyezmény 6.2 Cikkelyével összhangban a növényi génforrások fenntartható hasznosítását valósítja meg.
77. A Kht. tevékenysége kiterjed az alma-, csonthéjas- és héjas termésű gyümölcsök, valamint dísznövények honosítására, tájszelekciójára és fajtafenntartására a szabadföldi, üvegházi és laboratóriumi vizsgálatokkal együtt. A fajtafenntartás tekintetében fontos kiemelni, hogy a 95/2003-as FVM rendelet 11. §-nak (1) bekezdése szerint az állami elismerésben részesített, illetve fajtaoltalommal védett növényfajtáknak, valamint a referencia és példafajtáknak, mint potenciális genetikai erőforrásoknak tartós tárolóban vagy vegetatív szaporítású növényeknél fajtagyűjteményben, illetve klóngyűjteményben való ültetése és megőrzése állami feladat.
78. A növény-nemesítésen, fajtafenntartáson és kísérleti ültetvények fenntartásán túl a Kht. egyéb technológiai kutatásokat is végez, amely eredményeinek a bemutatása a mezőgazdasági termelés hatékonyságának növeléséhez járul hozzá. A szaktanácsadásban résztvevő szakemberek továbbképzése a termelés aktuális problémáinak megoldását biztosítja.

²¹ A Növényi Génbank Tanács 2010. április 12-én kiadott állásfoglalásában kitér arra, hogy a Kht. központi szemzőhajtást termő törzsültetvényében 524 törzsfá, izolátorházakban 412 törzsfá, ezen tételek központi törzsgyümölcsöseiben összesen 616 fa, valamint 2,05 hektáron vegetatív alany anyatelep található.

²² A gyümölcs szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 64/2004. (IV.) FVM rendelet 16§ (1) bekezdése szerint üzemi törzsültetvényt csak központi törzsültetvényből származó, az MgSzH által fémzárolt, bázis faiskolában előállított szaporítóanyaggal szabad létesíteni.

²³ A növényfajták állami elismeréséről szóló 2003. évi LII. törvény 2. §-nak 34. pontja szerint *védőtávolság*:
a) elválasztó sáv: az a távolság, amely a vetőmag-előállítás mechanikai keveredés mentességét szolgálja,
b) izolációs távolság: az a távolság, amely az idegen beporzás-, valamint növény-egészségügyi fertőzésmentes szaporítóanyag-előállítást szolgálja.

79. Az előzőekben felsorolt tevékenységek – génmegőrzés, törzsültetvény fenntartás, növénynemesítés, kutatás, fejlesztés – szakmailag egymásra épülő, összefüggő tevékenységek, amelyek ellátásához nélkülözhetetlen a megfelelő földterület biztosítása. A Kht. érdei kísérleti telepének jelenlegi méretei (szélessége 2,4 – 3,0 km) biztosítják – többek között – a megfelelő védőtávolságok kijelölését a vírusmentes központi törzsültetvények és a bizonytalan virológiai státuszú, de óriási genetikai értéket képviselő génbank ültetvények között, illetve az egyes kiöregedő tételek esetén a szükséges átültetési munkák elvégzését, forgóterület biztosítását. Különös hangsúllyal hívjuk fel a figyelmet a Kht. által kezelt árutermelő területek jelentőségére is, hiszen itt a Kht. alaptevékenységével szoros összefüggésben álló és attól el nem választható tevékenység folyik, továbbá az ebből származó bevételek a – később részletezett okokból eredően - hiányos költségvetési források kiegészítéséül szolgálnak, ezen bevételek nélkül jelenleg a Kht. nem tudná teljesíteni a növényi genetikai sokféleség megőrzésének feladatát.
80. Az ültetvények elhelyezkedését 2010 tavaszán az 1. számú mellékletben található térkép ábrázolja. A Kht. ügyvezetője által nyújtott tájékoztatás szerint a kb. 15 ha-nyi génbank ültetvény, valamint a törzsültetvények és a törzsgyümölcsösök területigénye nem korlátozható a tényleges területükre, hanem figyelembe kell venni a megfelelő védőtávolságokat is. A fentiekben bemutatottak szerint a génbanki tevékenységhez szorosan kapcsolódik a génforrások fenntartható használatának megvalósítását jelentő kutatás és fejlesztés, valamint a növénynemesítés, a nemesítési munka eredményeképp létrehozott hibrid állomány fenntartása. A jelenlegi kísérleti ültetvények ún. forgóterületként is funkcionálnak a génbank ültetvény, valamint a törzsültetvények számára. Figyelemmel kell lenni arra is, hogy a központi szemzőhajtást termő törzsültetvény leváltása időszerű, amelyet a jelenlegihez hasonló izolációs adottságú területre kell áttelepíteni.
81. **Összefoglalóan fontosnak tartjuk hangsúlyozni, hogy a Kht. által a génmegőrzés, kutatás és fejlesztés, valamint növénynemesítés, illetve törzsültetvény fenntartás területén ellátott tevékenység egy szerves egységet alkot, amely a maga összességében valósítja meg – a nemzetközi egyezményekben szereplő és belső jogi normák által megerősítést nyert – a növényi génforrások sokféleségének megőrzésére és fenntartható használatára vonatkozó rendelkezéseket.**
82. **A Kht. által ellátott tevékenység jelentőségét támasztja alá a Növényi Génbank Tanács 2010. április 12-én kiadott 04/28/2010. számú szakmai állásfoglalása, amely kimondja, hogy „a Kht. pótolhatatlan munkát végez az ország és a következő generációk számára a gyümölcsstermő növények genetikai változatosságának a megőrzésében és vírusmentes szaporítóanyagainak előállításában. A különböző nemzetközi egyezményekben foglalt feladatainak az ellátását a jövőben is csak a jelenlegi anyagi, személyi és tárgyi feltételek, így a jelenleg is használt földterületek megtartásával tudja maradéktalanul elvégezni.”**
- IV.1.c. A növényi genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó állami feladatok végrehajtásához szükséges jogszabályi, intézményi és finanszírozási feltételek**
83. A Kht. a – a IV.1.b pontban részletezett módon – a növényi genetikai sokféleség megőrzését és fenntartható használatát látja el. **A biológiai sokféleség megőrzése érdekében végrehajtott növényi génmegőrzés az Alkotmány 18. §-ban megjelenő egészséges környezethez való alapvető jog részét képezi.**
84. Az Alkotmánybíróság 28/1994. (V. 20.) AB határozata szerint „a környezethez való jog jelenlegi formájában nem alanyi alapjog, de nem is pusztán alkotmányos feladat, vagy

államcél, amelynek megvalósítási eszközeit az állam szabadon választhatja meg. A környezetvédelemhez való jog elsősorban önállósult és önmagában vett intézményvédelem, azaz olyan sajátos alapjog, amelynek az objektív, intézményvédelmi oldala túlnyomó és meghatározó. A környezethez való jog az állam környezetvédelemre vonatkozó kötelességei teljesítésének garanciáit emeli az alapjogok szintjére, beleértve a környezet elért védelme korlátozhatóságának feltételeit is. E jog sajátosságai folytán mindazokat a feladatokat, amelyeket másutt alanyi jogok védelmével teljesít az állam, itt törvényi és szervezeti garanciák nyújtásával kell ellátnia.

85. A növényi genetikai sokféleség megőrzésének jogszabályi garanciái körébe tartoznak az e tárgyban elfogadott jogszabályok, amelyek egyrészt a belső jog részévé teszik a vonatkozó nemzetközi egyezményeket (Biológiai Sokféleség Egyezmény, FAO Egyezmény), másrészt további jogi garanciákat biztosítanak a növényi genetikai sokféleség megőrzése és fenntartható használata érdekében. Az állam e körben fennálló kötelezettségeit fogalmazza meg egyrészt az Nfsz.tv. 4. §, amikor a növényi génmegőrzési tevékenységet, másrészt az Nfsz.tv. 25. §, amikor a központi törzsültetvények fenntartását, valamint a 95/2003. FVM rendelet 11. §, amikor a fajtafenntartás érdekében üzemeltetett fajtagyűjtemények és klónygyűjtemények fenntartását állami feladatként definiálja.
86. A garanciák körébe azonban nemcsak a konkrét jogszabályi környezet és a szervezetrendszer kialakítása tartozik, hanem az is, hogy az állam a létrehozott intézményeket fenntartsa, működésüket többek között anyagi források rendelkezésre bocsátásával biztosítsa. Az Alkotmánybíróság 996/G/1990. számú határozatával ugyanis kimondta, hogy „az állam kétségtelenül köteles az egészséges környezethez való jog megvalósítását szolgáló sajátos intézmények kialakítására és működtetésére.”
87. Mindezekből kifolyólag vizsgálatunk során választ kerestünk arra a kérdésre, hogy – különös tekintettel a jelen vizsgálat tárgyát képező, a Kht. által ellátott gyümölcs és dísznövényekre vonatkozó tevékenységre – a genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó állami feladatokat ellátásához szükséges jogszabályi és intézményi kereteket, valamint a finanszírozást megfelelően biztosítja-e az állam.

Jogszabályi hiányosságok

88. A növényi genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket a fentebb (IV.I.a. pontban) részletezett nemzetközi egyezmények és belső jogi normák tartalmazzák. A jogszabályi keretek alapját a Biológiai Sokféleség Egyezmény, valamint a FAO Egyezmény alkotják, amelyeket törvény, illetve kormányhatározat illetve a magyar jogrendbe. Az Nfsz.tv., illetve a 95/2003-as FVM rendelet a biológia sokféleség megőrzésének alapelvein nyugszik és tartalmaz számos a növényi génmegőrzés körébe tartozó jogszabályi garanciát, ugyanakkor megállapítható, hogy a vonatkozó jogszabályi környezet hiányos.
89. Az egyik legkomolyabb hiányosság, hogy a Magyar Köztársaság vonatkozásában 2004. június 29-én hatályba lépett és a 358/2004. (XII. 26.) Korm. rendeletben kihirdetett FAO Egyezmény végrehajtási rendelete máig nem született meg. A FAO Egyezmény végrehajtása során alapvető feladat lenne a nemzeti programok kialakítása, működtetése és a nemzeti szabályozás bevezetése.
90. Jelenleg Magyarország nem rendelkezik nemzeti génmegőrzési programmal. A jövőbeli fejlesztési lehetőségek biztosításához elengedhetetlen egy átfogó nemzeti génmegőrzési program és ennek jogi háttérének kidolgozása. A nemzeti génmegőrzési programok képezik az alapját a globális (FAO) és európai (EU, ECP/GR) együttműködésnek.

91. A nemzeti génmegőrzési program kidolgozásának szükségességét alátámasztja az Élelmezési és Mezőgazdasági Célú Növényi Génforrások Megőrzésének és Fenntartható Használatának Globális Cselekvési Terve (a továbbiakban: Cselekvési Terv).²⁴ A Cselekvési Terv ajánlásokat fogalmaz meg, azonban a FAO Egyezmény megerősíti a Szerződő Felek elkötelezettségét a Cselekvési Terv célkitűzéseinek megvalósításával kapcsolatban. Az Egyezmény 14. cikke lefekteti, hogy „a Cselekvési Terv rendkívül fontos a jelen Szerződés szempontjából, a Szerződő felek kötelesek elősegíteni annak hatékony megvalósítását.” A Cselekvési Terv 224. pontja középtávú célként fogalmazza meg a nemzeti programok létrehozásának prioritását. A nemzeti programok alapvető elemeként nevezi meg azok hivatalosan elismert nemzeti státuszát, valamint a megfelelő intézményi háttérrel.
92. A vonatkozó nemzeti szabályozás átgondolását indokolja, hogy a jelenlegi belső jogi szabályozás nem tartalmaz megfelelő rendelkezéseket a FAO Egyezmény 5.2 cikkében meghatározott ex-situ ültetvények nyilvántartása tekintetében, illetve nem szabályozza a FAO Egyezmény 6.2 cikkében meghatározott, a génforrások fenntartható használatára vonatkozó rendelkezéseket.
- A hatályos szabályozás – ellentétben a FAO Egyezménnyel – nem elég egyértelmű a tekintetben, hogy a növényi genetikai sokféleség megőrzésének a genetikai anyagok in situ és ex situ megőrzésének feladatán túl, a növényi genetikai anyagok fenntartható használatára vonatkozó feladatokat is magában kell foglalnia.
93. A génmegőrzés intézményrendszerének további általános problémája, hogy míg a mezőgazdasági génmegőrzés feladataiért jelenleg az FVM felel, az intézményi struktúra széttagoltsága és alulfinanszírozottsága miatt komoly gondot okoz a különböző intézményekben folyó génmegőrzéssel kapcsolatos tevékenységek ellátása és koordinálása.

Az ellátandó feladatok finanszírozása – privatizáció

94. A genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó állami tevékenység ellátására vonatkozó költségvetési, finanszírozási háttér hiányos. A génmegőrzési feladatok közül a génbanki feladatok finanszírozása 1994-2003 között normatív támogatás alapján történt, ami 56%-os költségfedezetet jelentett a génbanki ültetvények fenntartóinak. 2004-et követően az összeg erősen lecsökkent, 2006-tól szünetelt. 2007-től „az agrártermelés innovációs háttérének biztosítását megalapozó kutatások támogatása” jogcím alapján meghirdetett pályázat keretében kaphattak génmegőrzést folytató intézmények kutatási támogatást. A gyümölcskutató kht.-k tevékenységének kb. 30%-t a FVM-el kötött közhasznúsági szerződés keretében biztosított támogatás finanszírozta.
95. A 2009. május 22-i „Tájgazdálkodás, tájfajták, génmegőrzés” Országgyűlési Nyílt Nap ajánlásai című dokumentum megállapítja, hogy „az elmúlt években a genetikai erőforrások megőrzésével, a hazai génbank hálózat fenntartásával kapcsolatban komoly gondok jelentkeztek, és nyilvánvalóvá vált, hogy a feladatok ellátása a jelenlegi struktúrában és finanszírozási módon nem oldható meg, hiszen az őrzött értékekhez képest minimális fenntartási költségeket sem tudta az állam biztosítani, a feladatfinanszírozás feltételei nem adottak”.

²⁴ A Globális Cselekvési Tervet a FAO Nemzetközi Technikai Növényi Génforrás Konferencia fogadta el 1996-ban a Lipcsei Nyilatkozattal együtt, amely kormányzati szintű megerősítése a Cselekvési Terv végrehajtása iránti elkötelezettségnek.

96. A mezőgazdasági génbankok állami finanszírozásának elégtelen helyzetére hívta fel a figyelmet a Biztos a 2008. december 4-i sajtóközleményében²⁵, és fordult-e tárgyban az FVM-hez, illetve a PM-hez az OBH-6147-2/2008. számú levelével.
97. A gyümölcskutató kht.-k helyzetét a finanszírozási nehézségeken túl tovább nehezítette az államháztartás hatékony működését elősegítő szervezeti átalakításokról és az azokat megalapozó intézkedésekről szóló 2118/2006 (VI.30.) kormányhatározat, amely többek között a négy gyümölcskutató kht. privatizációját rendelte el.
98. A gyümölcskutató kht.-k privatizációjának átgondolatlanságára, illetve egy esetleges privatizáció kapcsán a génmegőrzési feladatok ellátásának veszélyeztetésére hívta fel a figyelmet az Állami Számvevőszék. Az Állami Számvevőszék az FVM fejezet 2003-2006. évi működése tárgyában készített jelentése²⁶ szerint „a pótolhatatlan nemzeti értéket képviselő génbankok és vagyontárgyak további sorsát illetően kockázatos, hogy a tervezett értékesítést nem alapozták meg tanulmánnyal. Az átalakítások ellentétesek a Biológiai Sokféleség Egyezményben vállalt kötelezettségekkel, valamint a növényfajtaokról és szaporítóanyagokról szóló törvénnyel, amelyek szerint a feladatot az állam látja el. Így 4 gyümölcskutató kht. törvényben meghatározott állami feladatot lát el, de a feladat privatizáció utáni ellátásáról még nem született döntés”.
99. Az Állami Számvevőszék jelentésében a kormány részére javaslatként fogalmazta meg, hogy a „kormány függessze fel az agrárium szellemi értékeinek és tárgyi vagyonának állami kezelésben történő megőrzése érdekében a kutatóintézetek privatizációjára vonatkozó határozatok végrehajtását, és intézkedjen a végleges döntést megalapozó hatástanulmány készítéséről, ennek során vegye figyelembe a törvényi előírásokban rögzített előírásokat, illetve nemzetközi egyezményekben vállaltakat.”
100. MgSzH 2007-es Szakhatósági Véleménye szintén a tervezett privatizáció kapcsán felmerülő problémákra hívta fel a figyelmet. E szerint „a génbanki törzsültetvények és központi törzsültetvények (és az azokhoz tartozó központi törzsgyümölcsösök) fenntartása, illetve a hagyományos és eredményes nemesítési tevékenység folytatása az intézmények jelen állapotában történő privatizációja esetén már középtávon is kétségesnek tűnik. Amennyiben a törvényi kötelezettségeknek megfelelően a génbankok fenntartásához állami támogatást biztosítanak, akkor sem világos, hogy milyen szankciók alkalmazhatók abban az esetben, ha anyagi okok vagy szakmai problémák miatt a génbankok fenntartása nem történik megfelelően és pusztulásuk miatt elvesznek az azokban jelenleg megtalálható anyagok. Még kétségesebb a magas szintű szakmai munkát és a génbankok fenntartásának sokszoros költségeit igénylő központi törzsültetvények fenntartása a privatizációt követő profitorientált keretben.”
101. A privatizációra vonatkozó 2118/2006-os kormányhatározat következtében a gyümölcskutató kht.-k az FVM felügyelete alól az ÁPV Zrt., majd az MNV Zrt.-hez kerültek, és a kormányhatározattal indokolta az FVM a gyümölcskutatókkal kötött közhasznúsági szerződés felmondását 2007. június 8-án. A közhasznúsági szerződés felmondása következtében a gyümölcskutatók finanszírozási problémái tovább súlyosodtak. Az MNV Zrt. 2008-ban és 2009-ben vissza nem térítendő tulajdonosi támogatásban részesítette a gyümölcskutató társaságokat, ugyanakkor jelezte a kormány felé, hogy a Vvtv. 2. § (1) bekezdésben rögzített vagyonkezelési feladatát a Nemzeti Vagyonkezelési Tanács üzleti alapon a gyümölcskutató kht.-k társasági vagyonának megóvásával nem tudja ellátni.

²⁵ http://www.jno.hu/hu/?&menu=sajt&doc=kozlemeny20081205_2

²⁶ Az Állami Számvevőszék 2007. június 6-án közzétett, 0710. számú Jelentése a Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium működésének ellenőrzéséről.

Ezért az MNV Zrt. kezdeményezte az FVM-nél közhasznúsági szerződés megkötését, amelytől azonban az FVM elzárkózott.

Az FVM a 25.3531/2009. számú 2009. április 17-i levelében arról tájékoztatta az MNV Zrt.-t, hogy az FVM-t közhasznúsági szerződés megkötésére vonatkozó kötelezettség nem terheli. Az FVM szerint a gyümölcskutató kht-k tevékenységéből állami feladatellátást kizárólag génmegőrzési tevékenységük szolgál, kutatási és egyéb tevékenységük nem minősül állami feladatnak. A génmegőrzési tevékenység finanszírozását pedig az FVM költségvetési előirányzat keretében valósítja meg.

Az MNV Zrt. kezdeményezte a 2118/2006-os kormányhatározatnak a gyümölcskutató kht-k privatizációjára vonatkozó rendelkezéseknek a hatályon kívül helyezését, amellyel kapcsolatos kormánydöntés és a kormányhatározat hatályon kívül helyezésére csak 2010. május 12-én, az egyes kormányhatározatok hatályon kívül helyezéséről szóló 1117/2010. (V.12.) Korm. határozattal került sor. .

102. A fentiekben bemutatott, **a gyümölcskutató társaságok körül kialakult intézményi és finanszírozási bizonytalanság, a felmerülő szakmai aggályok azt bizonyítják, hogy a növényi génmegőrzés tekintetében a kormány nem látta el megfelelően a nemzetközi egyezményekben vállalt és belső jogi normákban rögzített állami feladatokat.** A kilátásba helyezett (majd azóta hatályon kívül helyezett) privatizációra vonatkozó kormánydöntéssel ráadásul az állami feladatok ellátásának alapvető garanciái szűntek volna meg, hiszen a magántulajdonosok a legszorosabb állami hatósági felügyelet mellett is természetesen előtérbe helyeznék saját érdekeiket, amelyek viszont egyes esetekben nem kizárhatóan konfliktusba kerülhetnének az állami feladat teljesítésével.
103. Fontos rögzíteni, hogy az FVM által kifejtett állásponttal szemben a gyümölcskutató társaságok – így a Kht. – által ellátott tevékenységek közül nem kizárólag a szűk értelemben vett génmegőrzés (génbank ültetvények fenntartása) valósít meg állami feladatot, hanem az Nfsz.tv. 25. §-a szerinti a központi törzsültetvények fenntartása, valamint a 95/2003. FVM rendelet 11. §-a szerinti fajtagyűjtemények és klóngyűjtemények fenntartása, illetve a FAO Egyezmény értelmében vett, a genetikai anyagok fenntartható használatát elősegítő kutatás és fejlesztés, növénynevelés együttesen valósítják meg növényi genetikai sokszínűség megőrzésének és fenntartásának állami kötelezettségét.
104. A növényi genetikai sokszínűség megőrzésének és fenntartásának állami kötelezettségének végrehajtása és az ezzel kapcsolatos jogszabályok és intézményrendszer kialakítása és működtetése révén az állam tulajdonképpen az Alkotmány 18. §-ban megfogalmazott környezethez fűződő alkotmányos alapjog megvalósulását biztosítja.
105. Az Alkotmánybíróság a 28/1994. (V.20.) AB határozatában kimondta, hogy „a környezethez való jog intézményes védelmének mértéke nem tetszőleges. A védelem szintjét a környezethez való jog fenti dogmatikai sajátosságain kívül döntően befolyásolja a környezetvédelem tárgya is: az élet természeti alapjainak véges volta és a természeti károk jelentős részének visszafordíthatatlansága, s végül az a tény, hogy mindezek az emberi élet fennmaradásának feltételei. A környezethez való jog az emberi élethez való jog érvényesülésének fizikai feltételeit biztosítja. Mindez a környezethez való jog jogalkotással való védelmének különös, más jogokéhoz képest fokozottan szigorú voltát követeli meg.” Határozatában az Alkotmánybíróság nyomatékosan megállapította azt is, hogy „az állam nem élvez szabadságot abban, hogy a környezet állapotát romlani engedje, vagy a romlás kockázatát megengedje.” A környezetben okozott károk véges javakat pusztítanak, sok esetben jóvátehetetlenek, ebből következően pedig a védelem elmulasztása

visszafordíthatatlan folyamatokat indít meg. A fenti sajátosságok miatt az egészséges környezethez való jog védelmének eszközei között a megelőzésnek elsőbbsége van.

106. E tekintetben fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a genetikai erőforrások – mint meg nem újítható természeti erőforrások – károsodása helyrehozhatatlan károkat okozhat. A környezetvédelem elért szintjének védelme a megelőzés elvén alapulva nem függhet társadalmi, gazdasági körülményektől és nem lehet alárendelve rövidtávú költségvetési megfontolásoknak.

Az állam a környezetvédelem elvi alapjainak és módszereinek megválasztásában nem élvez teljes szabadságot. Az állam nem élvez szabadságot abban, hogy a környezetet romlani engedje, és felelősséggel tartozik azért, hogy egy adott, a környezet állapotát döntő mértékben befolyásoló állami feladat teljesüljön, illetve, hogy azt maradéktalanul megvalósítsák. A genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó feladat ellátásához szükséges pénzügyi fedezetet az államnak biztosítani kell.

107. Az egészséges környezethez való joggal összefüggésben az Alkotmánybíróság rámutatott arra is, hogy az élethez való jog részét képező alapjog, amely korlátozására csak más alapvető jog védelme érdekében, a szükséges mértékben kerülhet sor. Emellett, a 28/1994. (V. 20.) AB határozatban megfogalmazást nyert a környezetvédelmi status quo tétele²⁷, miszerint a környezetvédelem fennálló szintje csak abban az esetben csökkenthető a szükséges mértékben, ha az másik alapjog, vagy alkotmányos érték védelméhez elengedhetetlen. Az Alkotmánybíróság alaphatározatában megfogalmazott visszalépés tilalma azt jelenti, hogy az élő szervezetek, így a mezőgazdasági növényfajták védelmének folyamatosnak kell lennie. Ennek az elvi jelentőségű követelménynek egyebek közt az a folyamánya, hogy a génbankok állami tulajdonban lévő közhasznú társaságok útján történő kezeléséhez képest a magántulajdonba adott génbankok kezelésének utólagos, hatósági ellenőrzése alacsonyabb szintű védelmet jelent, mert a magántulajdonos eltérő érdekeltsége miatt növeli a kezelt növényfajták károsodásának veszélyét. Ilyen esetekben a jogszabálysértő magántulajdonos szankciókkal sújtása helyreállíthatja a megrendült jogrendet, de nem állíthatja helyre az elpusztult bonyolult genetikai mintázatokat.

108. Mindezek alapján nem értünk egyet a Nemzeti Fejlesztési Minisztérium által a Tervezetre küldött 2010. június 25-i válaszlevelében foglalt azon megjegyzéssel, amely szerint önmagában a privatizációs előírás kormányzati mulasztásnak nem tekinthető, mert a 2003. évi LII. törvény rendelkezései és a kérdéskörre vonatkozó nemzetközi szerződések az állami feladatellátás szervezeti formáját nem határozza meg.

109. A genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó feladat ellátásához szükséges feltételek maradéktalan megvalósítását a génbankok magántulajdonba adásával – azaz a meglévő védelmi szint csökkentésével – szemben, a megelőzés elvének megfelelően, a feladat ellátásához biztosított szervezeti és finanszírozási önállósággal lehetne biztosítani. Ennek érdekében indokolt lehet annak átgondolása, hogy hosszútávon a jelenlegi gazdasági társasági forma helyett a lehetséges intézményi formák közül a közszolgáltató költségvetési

²⁷ Az Alkotmánybíróság a 28/1994. (V.20.) AB határozatában felállította, majd az azt következő gyakorlatában következetesen érvényesítette (48/1997. (X. 6.) AB; ABH 1997, 504; 14/1998. (V. 8.) AB, ABH 1998,130.) a környezetvédelem status quo megőrzésére irányuló állami kötelezettséget, azaz a „non derogat principle” elvet. Az Alkotmány 18. §-ban deklarált egészséges környezethez való jog a Magyar Köztársaság tehát azon kötelezettségét is magában foglalja, hogy az állam a természetvédelem jogszabályokkal biztosított szintjét nem csökkentheti. Az Alkotmánybíróság határozatában a természetvédelem status quo fenntartásával összefüggésben olyan rendelkezések alkotmányosságát vizsgálta, amelyek bizonyos természeti okból védett területek tekintetében feloldották a privatizációs és kárpótlási célú felhasználásának tilalmát.

szerv típusán belül a közintézeti formában lássák el a jelenlegi szervezetek a genetikai sokféleség megőrzésének a feladatát.

110. **Összefoglalóan megállapítható, hogy az Alkotmány 18. §-ából eredő, az élet természeti alapjának fenntartására vonatkozó kötelességét sértette meg az állam, és így az egészséges környezethez való joggal kapcsolatos visszásságot idézett elő azzal, hogy az ország növényi genetikai állományának jövő nemzedékek számára való megőrzéséről nem gondoskodott megfelelően. Így sérült a környezethez fűződő alkotmányos jog, és alkotmányos visszásságot okozott a kormány azzal, hogy**
- **nem hozta meg a FAO Egyezmény végrehajtására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket,**
 - **nem gondoskodott egy átfogó nemzeti génmegőrzési program megalkotásáról és végrehajtásáról;,**
 - **nem gondoskodott a genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó állami feladat megfelelő finanszírozási háttéréről,**
 - **a növényi génmegőrzés feladatát ellátó társaságok intézményi és finanszírozási háttérének javítása helyett, a 2118/2006-os kormányhatározatban megjelenő, privatizációra vonatkozó döntéssel és a finanszírozási feltételek tovább neheztetésével a genetikai sokféleség védelmi szintjét tovább csökkentette.**

IV.2. A Kht. átalakulásának elmulasztását előidéző visszásságok

111. A jelen vizsgálat megindítását indukáló egyik kérdés, hogy miként következhetett be az, hogy az érdi Kht. esetén nem történt meg a nonprofit kft.-vé történő átalakítás, amelynek következménye a kényszer-végelszámolás elrendelése.
112. A közhasznú társaságok kötelező átalakulásáról a 2006. július 1-én hatályba lépett Gt. rendelkezik. A Gt. 365. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a 2007. július 1-én a cégnyilvántartásba bejegyzett vagy bejegyzés alatt álló kht-k a közhasznú társaságokra irányadó szabályok szerint működhetnek tovább. A (3) bekezdés kimondja, hogy a közhasznú társaság 2007. július 1-jét követő két éven belül társasági szerződése módosításával nonprofit korlátolt felelősségű gazdasági társasággá alakulhat át, vagy jogutód nélküli megszűnését határozhatja el. A közhasznú társaság 2009. június 30-ig köteles a cégbíróságnál nonprofit gazdasági társaságként történő nyilvántartását kérni, vagy jogutód nélküli megszűnését a cégbíróságnak bejelenteni. E határidő eredménytelen eltelte után a cégbíróság a társasággal szemben a megszűntnek nyilvánítás törvényességi felügyeleti intézkedését alkalmazza (Ctv. 84. §).
113. Az idézett jogszabályi rendelkezésekből nyilvánvaló, hogy a közhasznú társaságok átalakulására több mint két éves időszak állt rendelkezésre. A közhasznú társaságoknak 2006. július 1-jétől számolni kellett az átalakulás vagy módosítás szükségességével.
114. Az átalakulásra vonatkozó döntést a közhasznú társaságok esetén a Gt. 141. § (2) bekezdés q) pontjának megfelelően a társaság legfőbb szerve hozza meg. Tekintettel arra, hogy a Kht. egyszemélyes gazdasági társaságként működik, a Kht. esetében a döntési jogkör a Kht. egyedüli tagja, a Magyar Állam tulajdonosi jogkörét gyakorló Tanács hatáskörébe tartozott.
115. Az átalakulásra vonatkozó döntés cégbíróság felé történő bejelentési kötelezettség a Gt. 26. § alapján a Kht. ügyvezetőjét terheli. A Gt. 26. § (1) bekezdése alapján a gazdasági társaság alapításának, a társasági szerződés módosításának, a cégjegyzékbe bejegyzett jogoknak,

tényeknek és adatoknak és ezek változásának, valamint törvényben előírt más adatoknak a cégbírói - elektronikus úton történő - bejelentése a vezető tisztségviselők kötelezettsége.

116. A Tanács 2009. június 24-én – a törvényes határidő lejára előtt 6 nappal – tulajdonosi joggyakorló minőségében döntött az Érdi, Ceglédi, Fertődi, Újfehértói Gyümölcsstermesztési Kht.-k nonprofit korlátolt felelősségű társasággá történő átalakításáról azzal, hogy a cégeket az Alapító Okirat módosításával nonprofit Kft. társaságként működteti tovább. Az átalakításra vonatkozó alapítói határozatok alapján a kht-k átalakulását – az érdi Kht. kivételével – az illetékes cégbírói hatóságok bejegyezték.
117. A Tanács 2010. március 31-i levelében arról tájékoztatta irodánkat, hogy a Tanács tulajdonosi jogkörébe tartozó döntését a törvényes határidőn belül meghozta, a cégbírói bejegyzés elmaradását a cégeljárásban történt mulasztás okozta, ami – a Tanács véleménye szerint – nem a tulajdonosi joggyakorló Tanács, illetve az MNV Zrt. kompetenciája.
118. A Kht. átalakulására vonatkozó 327/2009. (VI.24.) alapítói határozatot (továbbiakban az „Alapítói Határozat”) a Kht. ügyvezetője 2009. június 29-én – egy nappal a törvényes határidő letelte előtt – kapta kézhez postai úton. A Kht. megbízott jogi képviselője június 29-én utalta át az eljárási illetéket, és közzétételi díjat az Államkincstár számlájára, amelyről az igazolás csak július 1-jén érkezett meg a Magyar Államkincstártól. A változás-bejegyzési kérelmet a jogi képviselő 2009. július 1-jén – egy nappal a jogvesztő határidőn túl – nyújtotta be a cégbírói hatósághoz elektronikus úton.
119. Mint ahogy azt a jelen állásfoglalás 29-31. pontjaiban jeleztük a cégbírói hatóság a Kht. 2009. július 1-jén benyújtott változás bejegyzése iránti kérelmét elutasította, tekintettel arra, hogy a Gt. 365. §-a 2009. június 30-ig adott lehetőséget a közhasznú társaságok részére a nonprofit gazdasági társaságként történő bejegyzésre. Az ügyvéd által 2009. július 14-én előterjesztett igazolási kérelmet a cégbírói hatóság elutasította. A cégbírói hatóság elsőfokú végzését, a másodfokon eljáró Fővárosi Ítéltábla 2009. december 2-án, valamint a felülvizsgálati kérelem alapján eljáró Legfelsőbb Bíróság 2010. január 29-én hatályában fenntartotta.
120. Az Alapítói Határozat cégbírói bejegyzésének előkészítésére, a cégbejegyzésre vonatkozó ügyvédi megbízásra vonatkozó egymásnak ellentmondó nyilatkozatok alapján a változás-bejegyzés eljárás tekintetében a pontos tényállás nehezen megállapítható, és túlmutat a jelen állásfoglalás keretein, ugyanakkor a Kht. átalakulásának elmulasztásával kapcsolatosan az alábbi visszasságok állapíthatók meg:
121. **Egyrészt a Tanács mint a tulajdonosi döntés meghozataláért felelős szerv, valamint a Tanács döntéseinek előkészítéséért, illetve végrehajtásáért felelős MNV Zrt. eljárásával, így különösen az átalakításra vonatkozó döntés kései meghozatalával (6 nappal a jogvesztő határidő előtt) veszélyeztette a Kht. tulajdonában lévő anyagi és szellemi értékeket, valamint a Kht. által ellátott állami feladat teljesítését** A tulajdonosi döntés meghozatalának késői időpontja nem felel meg a Tanács tevékenységével szemben megfogalmazott fokozott gondosságnak.
122. A Vtv. 7. § (4) bekezdése alapján a Tanács tagjai feladataikat az ilyen tisztséget betöltő személyektől elvárható fokozott gondossággal és az állam érdekeinek elsődlegessége alapján köteles ellátni.
123. **A döntés ésszerű időben való meghozatalának elmulasztásával az MNV Zrt. végső soron az átalakulás elmaradását idézte elő. Elvárható volt ugyanis, hogy egy ilyen, a jövő nemzedékek számára jelentős kérdésben megfelelő gondossággal járjon el, és a**

döntését a cégbíróági eljárásra is megfelelő időt biztosítva hozza meg. Erre a törvényben előírt két év elegendő idő lett volna.²⁸

Az állam fokozott felelősséggel tartozik azon vagyon kezeléséért, amely lényegesen befolyásolja a környezet fejlődését, illetve a jövő nemzedékek életfeltételeit, életesélyeit. Az állam érdekét tehát erre tekintettel kell értelmezni, döntéseit, intézkedéseit ezért az egészséges környezethez való jog követelményei, így a megelőzés, fenntartható fejlődés és a környezet egésze magas szintű védelme jegyében köteles meghozni. Mindezen követelmények és az elvárható gondosság megsértésével, az indokolatlan késlekedéssel az MNV Zrt. az egészséges környezethez való joggal összefüggő visszasságot követett el.

124. Másodsorban megjegyezzük azonban, hogy a cégbíróági eljárás megindítása során megfelelő és elvárható gondossággal még meg lehetett volna előzni a késedelem jogkövetkezményeit. Lehetőség lett volna ugyanis a kérelem hiányos benyújtására is, élve a Ctv. 45. § (5) bekezdésben biztosított lehetőséggel: jogvesztő határidőn belül előterjesztett hiányos kérelem elutasítását követően lehetősége lett volna a kérelem ismételt benyújtására.²⁹
125. Harmadsorban kiemeljük, hogy az MNV Zrt., illetve a Tanács eljárása, valamint az Kht. átalakulásának elmulasztása következtében előállt visszasság azonban nem értelmezhető önmagában, az előzőekben részletezett, a növényi génmegőrzés intézményi-finanszírozási problémái kapcsán jelentkező kormányzati mulasztások nélkül.
126. A gyümölcskutató kht.-k megőrzésére és magas színvonalon történő működtetésére vonatkozó szándék teljes hiányát mutatja a privatizációt elrendelő kormányhatározat, az a tény, hogy a kormányhatározat vonatkozó részének MNV Zrt. által indítványozott hatályon kívül helyezéséről csak 2010. májusában született döntés, a gyümölcskutató Kht.-k működéséhez szükséges finanszírozás elégtelensége, valamint az MNV Zrt. 2009. május 18-i levele³⁰. Mindezek azt támasztják alá, hogy még 2009 májusában sem volt egyértelmű kormányzati döntés és szándék arra vonatkozóan, hogy a kht.-k tevékenységét és működését a kormány szükségesnek tartja-e.³¹

²⁸ A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a Tervezetre küldött 2010. június 25-i válaszlevelében arra hívta fel a figyelmet, hogy – az MNV hivatkozásával ellentétben – a kht-k privatizációjára vonatkozó kormányhatározat ellenére a Vtv-ből eredő felhatalmazása alapján a Tanács bármikor dönthetett a kormányhatározatban foglaltaktól eltérően, ahogyan döntött is – csak meglehetősen későn – és ezt végre is hajthatta volna, tehát a privatizációs előírás, mint „kormányzati mulasztás”, mint akadály bármikor megszüntethető lett volna. A minisztérium ezen túl észrevételei keretében kifejti, hogy a „Gt. világos, jogvesztő határidőt jelölt ki az átalakítás tekintetében, a Kht léte, működése, az állami feladatok ellátásának szükségessége soha nem volt kérdéses, ebből következően az átalakítással mindenképp számolnia kellett az MNV Zrt.-nek. A vagyongazdálkodó szervezetnek tehát mindenképpen számolnia kellett azzal, hogy az átalakítást el kell végezni, s azzal is, hogy az átalakítás folyamata független attól a kérdéstől, hogy a társaság a jövőben állami tulajdonban marad vagy pedig sor kerül a privatizációra.

²⁹ A Ctv. 45. § (2) bekezdése értelmében a cégbíróság a cégbejegyzés iránti hiánypótlási eljárás lefolytatása nélkül elutasítja, ha a cégbejegyzési kérelemhez nem nyújtották be a nyomtatványt vagy e törvény 1. számú mellékletében felsorolt valamennyi szükséges okiratot, illetve az illetéket vagy a költségtérítést nem vagy csak részben fizették meg, kivéve, ha a jogi képviselő nyilatkozott, hogy az illeték és költségtérítés a Ctv. 37. §-ának (5) bekezdése szerint átutalásra került. A végzés ellen benyújtott fellebbezésnek a cég működése megszüntetésére vonatkozó kötelezettség tekintetében nincs halasztó hatálya. A mulasztás miatt igazolási kérelem előterjesztésének nincs helye.

A Ctv. 45. § (5) bekezdése alapján azonban, ha a cégbejegyzési kérelmet elutasító végzés közlését követően nyolc napon belül ismételten kéri a cég bejegyzését, az elutasításhoz fűződő jogkövetkezmények nem alkalmazhatóak, és a korábbi eljárás során benyújtott okiratokat ismételten fel lehet használni az új bejegyzési kérelemhez. A határidő elmulasztása miatt igazolásnak nincs helye.

³⁰ Lásd a jelen állásfoglalás-tervezet fenti 21. pontjában leírtakat.

³¹ A Nemzeti Fejlesztési Minisztérium a Tervezetre küldött 2010. június 25-i válaszlevelében – álláspontunkkal szemben – **kizárólag** az MNV cégeljárás során elkövetett mulasztásokra helyezi a hangsúlyt: „Az egyes [125. pontban megfogalmazott] megállapítások még ha önmagukban akár helytállóak is, nem állnak közvetlen ok-okozati összefüggésben azzal az „eredménnyel”, hogy a Kht. működésének jog alapja, kerete egyik napról a másikra szinte

127. A kormány így többszörösen visszásságot idézett elő az egészséges környezethez való joggal összefüggésben, amennyiben nem gondoskodott a génbankok jövő nemzedékek számára történő fenntartható fejlesztéséről, sőt több tekintetben is azok fennmaradását veszélyeztette.
128. **Mindezek alapján megállapítható, hogy az átalakulás elmulasztása jelentős részben következett abból a bizonytalan jogi, intézményi és finanszírozási helyzetből, amelyért az illetékes minisztériumok, így a kormány felelőssége minden kétséget kizáróan fennáll.**

IV.3. A Kht. kényszer-végelszámolása kapcsán felmerülő kérdések

129. A közhasznú társaságok átalakulásának végső határidejeként előírt 2009. június 30-i határidő elmulasztásához a Gt. 365. § (3) bekezdése a megszűntnek nyilvánítás törvényességi felügyeleti intézkedését (Ctv. 84. §)³² fűzte jogkövetkezményként. A Ctv. 116. § (1) bekezdése szerint, ha a bíróság törvényességi felügyeleti hatáskörében eljárva a céget megszűntnek nyilvánítja, kényszer-végelszámolást rendel el.
130. **Tekintettel arra, hogy a IV.2. pontban leírt okok miatt és módon a Kht. elmulasztotta a 2009. június 30-i határidőt, és a késve benyújtott változásbejegyzési kérelmet a cégbíróság elutasította, a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárást folytatott le és a Gt. 365. § (3) bekezdése alapján a Ctv. 84. §-a szerint elrendelte a Kht. kényszer-végelszámolását.**
131. A fenti jogszabályi rendelkezések alapján tehát egyértelmű, hogy **a Kht. a jelenlegi jogi formájában a kényszer-végelszámolás lefolytatását követően meg fog szűnni. Fontos azonban, hogy a jogi forma megszűnése következtében ne szűnjön meg a Kht. által végzett tevékenység, illetve ne sérüljenek a tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek.**
132. Ennek a kérdésnek a fontosságára hívta fel a figyelmet a Növényi Génbank Tanács 2010. április 12-i, 04/28/2010. számú szakmai állásfoglalásában, amikor kifejtette, hogy „a GYDKF Kht. ültetvényeinek felszámolása és munkájának ellehetetlenülése pótolhatatlan nemzeti kincsek pusztulásához vezetne. Génbanki és alapanyag kutatási tevékenységét más gyümölcskutató szervezet nem, vagy csak indokolatlan költségnövekedés árán, elkerülhetetlen súlyos veszteségekkel tudná átvenni, ráadásul a Kht. megszüntetése az állami génmegőrzéshez szükséges infrastruktúra kiépítése jelentős többletköltséget jelentene.”
133. Alapvető kérdésként merül tehát fel, hogy a végelszámolási eljárás milyen veszélyeket hordoz a Kht. tulajdonában lévő felbecsülhetetlen értékű génkészletre, a Kht. által a genetikai sokszínűség megőrzése érdekében folytatott tevékenységre, valamint a Kht. tulajdonában lévő – tevékenysége folytatásához elengedhetetlen – termőföldterületekre nézve és e veszélyeket hogyan lehet elkerülni. Mindezzel összefüggésben felmerül, hogyan biztosítható, hogy a Kht. a genetikai sokszínűség megőrzése érdekében végzett tevékenységét egy másik jogi formában folytathassa ugyanazonokon a földterületeken, amelyek jelenleg a Kht. tulajdonában vannak.

ellehetetlenült. Ezt kizárólag egy jogvesztő törvényi határidő be nem tartása, a cégeljárásban nem kellő gondosság tanúsítása eredményezte, egyedül ez áll ok-okozati összefüggésben a kialakult állapottal.”

³² A Ctv. 84. § (1) bekezdése szerint, ha a törvényes működés a bíróság által hozott intézkedések ellenére sem következik be, a cégbíróság a céget eltiltja a további működéstől, egyben megszűntnek nyilvánítja, és kezdeményezi a cég felszámolását, vagy elrendeli a végelszámolást, amennyiben az adott cégformára irányadó anyagi jogszabályok ezt lehetővé teszik.

IV.3.a A kényszer-végelszámolásra vonatkozó jogi szabályok

134. A Ctv. 84. § alapján elrendelt megszűntnek nyilvánítás törvényességi felügyeleti intézkedés esetén a Ctv. 116. § (1) bekezdésének megfelelően a bíróság kényszer-végelszámolást rendel el. A kényszer-végelszámolás esetén a végelszámolás általános szabályait kell alkalmazni (Ctv. VIII. fejezet) a Ctv. 116-118. § rendelkezéseiben meghatározott eltérésekkel.
135. A végelszámolási eljárás lényege, hogy az érintett cég – különböző okból bekövetkezett – jogutód nélküli megszűnése esetén tevékenységét megszünteti, hitelezőit kielégíti, a hitelezők kielégítése után megmaradt vagyont a cég tagjai között felosztja. Végelszámolás akkor folytatható le, ha a cég nem fizetéseképtelen. Fizetéseképtelenség esetén a cég felszámolását kell elrendelni, a felszámolás elrendelésével pedig a folyamatban lévő végelszámolás megszűnik.
136. A végelszámolással szemben a kényszer-végelszámolás nem a cég legfőbb szervének szabad elhatározásából, hanem a cégbíróság törvényességi felügyeleti eljárásában hozott jogerős döntése alapján következik be. Ezen eljárás szankciós jellegéből következik, hogy a kényszer-végelszámolást elrendelő végzéshez a bíróság és a cég is kötve van, visszafordíthatatlan folyamat, ha azt jogerősen elrendelték.³³
137. A kényszer-végelszámolás jogerős elrendelésétől kezdve a cég vezetését a kirendelt végelszámoló veszi át, rá a Gt. vezető tisztségviselőire vonatkozó szabályok alkalmazandóak.³⁴ A végelszámoló a cég vagyoni helyzetét felméri, követeléseit behajtja, tartozásait kiegyenlíti és kötelezettségeit teljesíti, **vagyoni eszközeit pedig szükség esetén értékesíti**. A hitelezők kielégítése után fennmaradó vagyont a cég tagjai között pénzben vagy természetben felosztja és a cég működését megszünteti.
138. A Ctv. 103. § értelmében a végelszámoló a végelszámolás alatt gondoskodik a cég vagyonának a megóvásáról, az értékesítésre nem kerülő vagyon megőrzéséről. **Kényszer-végelszámolás esetén speciális szabály, hogy a kirendelt végelszámoló a cég vagyont csak nyilvános pályázat, illetve árverés útján értékesítheti.**
139. A végelszámolási eljárás kapcsán fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a végelszámolási eljárásnak – eltérően a felszámolási eljárástól – nem feltétlenül az a célja, hogy a gazdálkodó szervezet vagyont értékesítsék. A végelszámolás azt feltételezi, hogy a gazdálkodó szervezet vagyona a hitelezői követelések kielégítésére elegendő. Ebből következően a tulajdonos (jelen esetben az MNV Zrt.) döntésétől függ, hogy a hitelezők kielégítése után a rendelkezésre álló vagyont a végelszámoló értékesítse-e vagy sem. Dr. Gál Judit a Végelszámolási eljárás c. könyv szerzője³⁵ szerint bár a törvényi szabályozás nem egyértelmű, a megszűnő cég legfőbb szervének (jelen esetben az egyedüli tag MNV Zrt.-nek) a joga annak eldöntése, hogy a követelések rendezését követően megmaradt vagyonnak mi legyen a sorsa.
140. A végelszámolónak be kell tartania a vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket. A Kht. kényszer-végelszámolása esetén – így többek között – figyelembe kell venni az alábbi szabályokat:

³³ A Ctv. 116. § (3) és (4) bekezdése.

³⁴ Ctv. 98§ (2) bekezdése szerint a végelszámolás kezdő időpontjában a cég vezető tisztségviselőjének megbízatása megszűnik. A végelszámolás kezdő időpontjától a cég önálló képviseleti joggal rendelkező vezető tisztségviselőjének a végelszámoló minősül.

³⁵ Dr. Gál Judit, Dr. Kiss Gábor, Zara László: A végelszámolási eljárás. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., 2006.

- a 95/2003 FVM rendelet 9. §-t, amely értelmében a génbank gyűjteményeket nem lehet értékesíteni, az azokat fenntartó intézmények megszűnése vagy privatizálása esetén a gyűjteményeket további megőrzésre a szakági bázisgyűjteménynek vagy génbank ültetvénynek kell átadni.
- a Ptk. 60. § (3) bekezdése, amely szerint a közhasznú társaság jogutód nélkül történő megszűnése esetén a társaság tagjai részére a tartozások kiegyenlítését követően csak a törzsbetétjeik alapításkori értéke adható ki, az ezt meghaladóan megmaradó vagyont közhasznú célra kell fordítani.
- szintén figyelemmel kell lenni a termőföldről szóló 1994. évi LV. Törvény (Földtv.) 6. §-ban foglalt rendelkezésekre, amelyek értelmében a termőföldek esetleges végelszámolási eljárás keretében történő értékesítése, valamint a végelszámolás lezárását követően, a megmaradó vagyont közhasznú célra fordítása során, jogi személy – a Magyar Állam, az önkormányzat és a közalapítvány kivételével – nem szerezhethet termőföld-tulajdont.

IV.3.b A kényszer-végelszámolás veszélyei

141. A fentiekben bemutatott jogszabályi rendelkezésekből következik, hogy a Kht. kényszer-végelszámolása következtében a Kht. a jelenlegi jogi formában meg fog szűnni. Tekintettel azonban arra, hogy **nem szükséges a Kht. vagyonának az értékesítése, nincs jogi akadálya annak, hogy miután a Kht. tulajdonában lévő földterületek és egyéb vagyontárgyak a végelszámolás lezárását követően visszakerültek a Kht. feletti tulajdonosi jogokat gyakorló MNV Zrt.-hez, az állam új jogi formában gondoskodjon a Kht. által ellátott tevékenység folytatásáról.** Ugyanakkor a végelszámolás lefolytatása számos veszélyt és problémát is felvet.
142. A végelszámolási eljárásnak alapvető célja a cég működésének megszüntetése, a hitelezői igények kielégítése. Az MNV Zrt. tájékoztatása szerint jelenleg a Kht.-nak nincs tartozása és működőképessége garantált.³⁶ Kérdés azonban, hogy a végelszámolás során mennyiben változik ez a helyzet, milyen új hitelezői igények merülnek fel és e hitelezők kielégítésére milyen források állnak rendelkezésre.
143. A hitelezői igények növekedéséhez vezethet önmagában a Kht. tevékenységének a megszüntetése, amelynek során a végelszámoló a folyamatban lévő szerződéses kötelezettségeket is megszünteti. A Ctv. 110. § (1) bekezdése alapján a végelszámoló jogosult a cég által kötött szerződéseket azonnali hatállyal felmondani, vagy ha a felek egyike sem teljesített szolgáltatást, a szerződéstől elállni. A másik félnek a felmondással, illetve az elállással okozott kár megtérítésére vonatkozó igénye pedig a hitelezői igények körét fogja növelni.
144. Amennyiben új hitelezői igények keletkeznek és a Kht. nem rendelkezik más forrásokkal, a végelszámoló a földterületek, vagy azok egy részének értékesítése mellett dönthet. Aggályos, hogy a végelszámoló milyen szempontok alapján választja ki az esetlegesen értékesítendő földterületeket.
145. Ennek kapcsán fontos megjegyezni, hogy a 95/2003-as FVM rendelet 9. §-a kizárólag a „génbankok” védelmében ír elő értékesítési tilalmat, a Kht. tulajdonában lévő többi

³⁶ A Tervezetre az MNV Zrt. által 2010. június 17-i válaszlevélben szereplő tájékoztatás szerint „az Érdi Kht. v.a. követelés- és kötelezettség állománya egyensúlyban van. A Társaság egyetlen folyamatban lévő pere tekintetében – jogi szakértőnk véleményére alapozva – vélelmezhető, hogy az Érdi Kht. v.a peresztes fél lesz, így a Társaság elmarasztalásának összege jelentős lehet.”

földterületre nem vonatkozik ez a jogszabályi korlátozás. Ugyanakkor – mint az fentebb bemutatásra került – a Kht.-nak a genetikai sokféleség megőrzése körében végzett komplex és összetett tevékenységéhez szükséges a megfelelő földterület biztosítása. Amennyiben megszűnne a földterület egységes szakmai kezelése, lehetetlenné válna a Kht. által ellátott feladatok maradéktalan teljesítése.

146. További alapvető problémát vet fel, hogy a Ctv. 116. § (3) bekezdése értelmében a kényszer-végelszámolás során a cég legfőbb szerve nem dönthet a cégnek a végelszámolás alatti működéséről, illetve a végelszámolás alatti státuszában a Kht. nem tud részt venni az FVM által a génmegőrzési feladatok ellátására kiírt pályázatokon. Ebből következően a Kht. a végelszámolás jogerős elrendelését követően lényegében nem tudja ellátni a tevékenységét, ami veszélyezteti az általa gondozott génbanki és törzsültetvények megőrzését.
147. A Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek elvesztésének a veszélye azonban nem csupán a végelszámolási eljárás során merül fel. A végelszámolási eljárás lezárását követően további kérdés, hogy a mi történik azzal a vagyonnal, ami a végelszámolás lezárása után visszazáll az államra.
148. A Ptk. 60. § (3) szerint a közhasznú társaság jogutód nélkül történő megszűnése esetén a társaság tagjai részére a tartozások kiegyenlítését követően csak a törzsbetétjeik alapításkori értéke adható ki, az ezt meghaladóan megmaradó vagyont közhasznú célra kell fordítani.

A Kht. Alapító Okiratának 14.6 és 14.7 pontja alapján a Kht. jogutód nélküli végelszámolással történő megszűnése esetén a tartozások kiegyenlítését és a tagok [a Kht. esetében jelenleg az egyedüli tag, az alapító, azaz a Magyar Állam] törzsbetétjeinek alapításkori értékének kiadása után a megmaradt vagyont a Gyümölcs- és Dísznövénytermesztési Kutató-Fejlesztő Intézeti Rt. jogutódjaként megalakult, további három Kft.-ből létesült, három közhasznú társaság közül a megszűnéskor még létező társaságok között kell egyenlő arányban felosztani. Ilyenek nem léteben az Alapító jogosult kijelölni azt a hasonló tevékenységű közhasznú szervezetet, melynek rendelkezésre bocsátja a megmaradó vagyont.

149. A megmaradó vagyont rendelkezésre bocsátása tekintetében azonban figyelemmel kell lenni a fentebb idézett, a Földtv. 6. §-ban foglalt azon korlátozásra, amelynek értelmében jogi személy nem szerezhethet termőföld tulajdont. Ebből következően, sem a három átalakult gyümölcskutató nonprofit kft, sem az alapító által kijelölt más közhasznú szervezet nem szerezhethet a Kht. tulajdonában lévő termőföldek feletti tulajdonjogot.

IV.3.c MNV Zrt. mozgástere annak biztosítása érdekében, hogy a Kht. által ellátott tevékenység megőrizze integritását és más jogi formában, változatlan tartalommal fennmaradjon

150. Tekintettel a Kht. által – a nemzetközi egyezményekben és belső jogi normákban rögzített – állami feladatok jelentőségére, valamint a Kht. által őrzött szellemi és anyagi értékek elvesztése esetén fellépő felmérhetetlen károokra, az Alkotmány 18. §, az Alkotmánybíróság 28/1998. határozatára, valamint a Vvtv. rendelkezéseire, a **kormány és különösen a Magyar Állam nevében a Kht. feletti tulajdonosi jogokat gyakorló MNV Zrt. alapvető és kiemelt feladata a jelen helyzetben, hogy a végelszámolás kapcsán felmerülő veszélyeket lecsökkentse és a Kht. által végzett tevékenységet, valamint a tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékeket megőrizze.**
151. Annak érdekében, hogy Kht. által végzett tevékenység, valamint a tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek ne sérüljenek, elengedhetetlen, hogy a Kht. a genetikai

sokszínűség megőrzése érdekében végzett tevékenységét minél előbb egy másik jogi formában tudja folytatni ugyanazonokon a földterületeken, amelyek jelenleg a Kht. tulajdonában vannak.

152. **Az MNV Zrt.-nek egyrészt a végelszámolási eljárás során a rendelkezésére álló valamennyi eszközzel biztosítani kell a Kht. szellemi és anyagi értékeinek a megőrzését, másrészt pedig a végelszámolástól részben függetlenül meg kell teremteni azt az új jogi keretet, amely biztosítja a Kht. által jelenleg ellátott tevékenység zavartalan folytatását. Ennek során alapvető cél, hogy**
- (i) tekintettel arra, hogy a Földtv. szerint jogi személy nem szerezhethet termőföldtulajdont, a Kht. jelenleg tulajdonában lévő 800 ha-nyi földterület a végelszámolás lezárását követően kerüljön a Nemzeti Földalapba³⁷,**
 - (ii) az MNV Zrt. által – közvetve vagy közvetlenül – megalapított új nonprofit kft. pedig folytassa a Kht. tevékenységét azzal a különbéggel, hogy mindezt egy vagyonekezelői szerződés alapján tenné a Nemzeti Földalapba került földeken.**
153. Fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a végelszámolási eljárás során nem kizárólag a végelszámoló tevékenységén múlik az, hogy mennyiben sikerül minimalizálni a végelszámolással kapcsolatban a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek tekintetében felmerülő veszélyeket, hanem az MNV Zrt. is rendelkezik mozgástérrel.
154. Az MNV Zrt. mint egyedüli tag, azaz a Kht. legfőbb szerve – a végelszámolási eljárással összhangban – hozhat a Gt.-nek megfelelő határozatokat, amelyeket a végelszámolónak, mint a Kht. vezető tisztségviselőjének végre kell hajtania. Feltéve természetesen, hogy e határozatok nincsenek ellentétben a végelszámolás céljával.
155. A Ctv. 116 §. (3) bekezdés kimondja, hogy a kényszer-végelszámolás során a cég legfőbb szerve nem dönthet a cégnek a végelszámolási eljárás alatti működtetéséről, illetve a végelszámolási eljárás megszüntetéséről. A végelszámolás kezdő időpontját követően a cég szervei nem hozhatnak a végelszámolás céljával ellentétes döntéseket. Ezek a jogszabályi rendelkezések azonban nem zárják ki, hogy a Kht. legfőbb szerve (jelen esetben az egyedüli tag MNV Zrt.) a végelszámolás céljával – azaz a hitelezők kielégítésével és a társaság megszüntetésével – nem ellentétes határozatokat hozzon.
156. Ennek megfelelően az MNV Zrt. alapítói határozatai meghatározhatják – többek között –, hogy a végelszámolási eljárás során a hitelezők kielégítésére elsősorban ne a termőföld tulajdon értékesítéséből kerüljön sor, illetve ha erre sor kerül, melyek azok az ingatlanok, amelyek elsősorban értékesítésre kerüljenek, valamint hogy a hitelezők kielégítése után a megmaradt vagyont a végelszámoló ne értékesítse, hanem természetben szolgáltatassa vissza a tulajdonos Magyar Államnak. A tulajdonost képviselő MNV Zrt. döntésén múlik az is, hogy rendelkezik-e majd a Kht. elegendő forrással a hitelezői igények kielégítésére, vagy kénytelen a termőföld tulajdont a végelszámoló értékesíteni.
157. A végelszámolási eljárással kapcsolatban felmerülő veszélyek csökkentése érdekében felmerül, hogy (i) egyrészt annak biztosításáért, hogy a végelszámolási eljárás alatt a Kht.

³⁷ A Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény 1. § alapján „A Nemzeti Földalap az állam tulajdonában lévő, folyamatosan változó mennyiségű és elhelyezkedésű termőföldek, valamint - kivételesen - a mezőgazdasági termelést szolgáló vagy ahhoz szükséges művelés alól kivett földek összessége. Az állam ezeket a földeket mezőgazdasági és erdőgazdálkodási céllal részben vagyonekezelés útján, részben más jogcímen történő használatba adással hasznosítja, illetve a földbirtok-politikai irányelveknek megfelelően, vagy valamely közcél érvényesítése érdekében eladja. A 7. § (1) bekezdése szerint „E törvény erejénél fogva a Nemzeti Földalapba kerül az állam által bármely jogcímen megszerzett termőföld.” A

által ellátott feladatok, az ültetvények kezelése folyamatos legyen, illetve (ii) hogy a Kht. által vállalt szerződéses kötelezettségek teljesítése megtörténjen és azokból ne hitelezői igények keletkezzenek, **indokolt lenne a Kht. „kvázi jogutódjának”, egy nonprofit kft-nek a mihamarabbi létrehozása.**

Az új érdi nonprofit kft. elláthatná a Kht. tevékenységét, teljesíthetné a szerződéses kötelezettségeit, átvehetné a Kht. munkavállalóit. Erre nézve a tulajdonosnak indokolt lenne már most egyértelmű nyilatkozatot tenni, hogy a magasan képzett szakemberek egzisztenciális bizonytalanságát csökkentse, elvándorlásukat megakadályozza.

158. Az MNV Zrt. a Kht. helyébe lépő új nonprofit kft. létrehozása érdekében dönthet úgy, hogy azt közvetlenül megalapítja, gondoskodva egyrészt arról, hogy az új jogi entitás (i) a termőföldek használatára már a végelszámolási eljárás során jogcímmel rendelkezzen, másrészt (ii) a Kht. egyéb ingó vagyona (termeléshez szükséges eszközök, kutatási anyagok stb.) a rendelkezésre álljon.
159. E tekintetben fontosnak tartjuk kiemelni, hogy a Kht. helyébe lépő új nonprofit kft. létrehozásának lehetősége már a végelszámolás jogerős elrendelését megelőzően is fennállt.. A végelszámolás kapcsán felmerülő, a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékekkel kapcsolatos veszélyek csökkentése érdekében az MNV Zrt. részére már a Kht. változásbejegyzési kérelmét jogerősen elutasító cégbírósaági végzést követően (azaz már 2009 végén) indokolt lett volna a kérdéses nonprofit kft. megalakítása, tekintettel arra, hogy Ctv. vonatkozó fentebb bemutatott rendelkezéseiből egyértelműen látható volt a kényszer-végelszámolás elrendelése. Ezt a jogi lépést tehát haladéktalanul pótolni kell.
160. A Kht. helyébe lépő új nonprofit kft. létrehozása érdekében foglalt állást a Növényi Génbank Tanács, amikor a 04/28/2010. számú, 2010. április 12-i szakmai állásfoglalásában úgy fogalmazott, hogy „amennyiben a kht. nonprofit kft.-vé történő átalakítása a határidőn túli bejelentés miatt nem lehetséges, és emiatt elkerülhetlenné válik a társaság felszámolása, úgy nyomatékosan javasoljuk, hogy a jelenlegi intézmény birtokában lévő, a hazai kertészeti természetben és kutatásban nélkülözhetetlen, egyben pótolhatatlan ültetvényekre, vagyontárgyakra, szakmai anyagokra, a felhalmozott szakismeretre és gyakorlatra, valamint a teljes meglévő földterületre alapozva az Érdi GYDKF Kht. új szervezeti keretek között újraalapítva működhessen és láthassa el a jogszabályok által meghatározott állami feladatait.”
161. Fel kell hívni a figyelmet továbbá, hogy nem megalapozott az MNV Zrt.-nek a vizsgálat során előadott azon érvelése, amely szerint a kényszer-végelszámolás nem jogerős elrendelése következtében az MNV Zrt. mozgásteret rendkívül szűk, és a végelszámolás jogerős elrendelését megelőzően, valamint a végelszámolás folyamán nincs lehetősége a Kht. vagyonának megőrzése, valamint a Kht. tevékenységének új jogi keretek közé helyezése érdekében a megfelelő intézkedések megtételére, mivel ezek megtétele csőd bűncselekmény lenne.

E tekintetben hangsúlyozzuk, hogy az esetleges hitelezői igények veszélyeztetése, így a vagyon kivonása nélkül állnak rendelkezésre – a fentiekben is kifejtettek szerint - olyan eszközök és lehetőségek, amelyekkel az MNV Zrt. a génbank és az azt biztosító szellemi és tárgyi feltételek teljes megőrzéséről gondoskodhat, így fel sem merül a csődbűncselekmény lehetősége. Hangsúlyozzuk továbbá, hogy az MNV Zrt. alapfeladatából és az egészséges környezethez való jog megvalósításából is következően köteles minderről gondoskodni, és haladéktalanul eljárni.

162. Az MNV Zrt. a részére megküldött Tervezettel kapcsolatos észrevételei körében 2010. június 17-én arról tájékoztatott minket, hogy a Nemzeti Vagyongazdálkodási Tanács 2010. május 19-i ülésén elfogadott egy előzetes intézkedési tervet, melyben szerepel egy új non profit közhasznú kft. megalapítása, mely átvinné a munkavállalói állományt és folytatná a tevékenységet. A végelszámolás befejeztével ez a társaság kapná vagyionkezelésbe a földterületeket, illetve tulajdonban az eszközöket, valamint az apportálható ingatlanokat.
163. Hangsúlyozni kívánjuk azonban, hogy az új non profit kft. megalapítására vonatkozó terv, és a végelszámolási eljárás követő lépések önmagában nem jelentek megoldást az aktuális helyzetre, mivel a Kht. tulajdonában lévő értékek védelmét már a végelszámolási eljárás során is biztosítani kell a fentebb kifejtett eszközökkel.

V. Összefoglalás

164. A Kht. a Magyar Állam növényi genetikai anyagok sokféleségének megőrzésére irányuló, nemzetközi egyezményekben és belső jogi normákban rögzített, a növényi genetikai anyagok megőrzésére, valamint a megőrzött génforrásokhoz való hozzáférés biztosítására, illetve a genetikai anyagok fenntartható használatára vonatkozó feladatait látja el.
165. A Kht. a növényi genetikai anyagok sokféleségének megőrzésére vonatkozó feladatait három területen látja el. Kht. tevékenységének egyik meghatározó része az Nfsz.tv. 4. §-ban, valamint a növényi genetikai anyagok megőrzéséről és felhasználásáról szóló 95/2003-as FVM rendeletben meghatározott és szabályozott génmegőrzési feladat, amelynek keretében csonthéjas gyümölcs, valamint rózsa génbank ültetvényeket tart fenn. A Kht. tevékenységének másik kiemelendő része a központi és üzemi törzsültetvények fenntartása, amely az Nfsz.tv. 25. §-a alapján állami feladat. Végül a növényi genetikai anyagok fenntartható használatának keretében, a Kht. tevékenységének jelentős területe a gyümölcs és dísnövény-nemesítés, kutatás és fejlesztés.
166. A Kht. által a génmegőrzés, törzsültetvény-fenntartás, kutatás-fejlesztés, valamint növény-nemesítés terén ellátott tevékenysége szerves egységet alkot, amely a maga összességében valósítja meg a növényi genetikai sokszínűség megőrzés feladatát. Az ily módon megőrzött élmezőgazdasági célú növényi génforrások alkotják azt az alapanyagot, amely nélkülözhetetlen a haszonnövények genetikai fejlesztéséhez, és elengedhetetlen az előre megjósolhatatlan környezeti változásokhoz történő alkalmazkodás és a jövőbeni emberi szükségletek kielégítése szempontjából.
167. A Kht. által a biológiai sokféleség megőrzése érdekében végrehajtott növényi génmegőrzés és fenntartható használat az Alkotmány 18. §-ban megjelenő egészséges környezethez való alapvető jog részét képezi. A környezethez fűződő alkotmányos jog védelmét az állam törvényi és szervezeti garanciák, valamint a megfelelő intézményrendszer kialakítása és működtetése révén tudja biztosítani.
168. A növényi génbankok a nemzeti vagyon részét képezik, és tekintettel arra, hogy a genetikai sokféleség megőrzése olyan nemzeti stratégiai kérdés, amelyik alapvetően befolyásolja a jelen és a jövő nemzedékek életfeltételeit és környezetét, elengedhetetlen, hogy a növényi génmegőrzés feladatát biztosító vagyon megőrzését az állam garantálja. Ellenkező esetben nem biztosítottak azon garanciák, amelyek a védelmet, a jövő nemzedékek érdekeit megfelelő szinten biztosíthatnák.
169. Mindezek alapján és a lefolytatott vizsgálat eredményeképp megállapítottuk, hogy a Kht. tevékenységének folytatásához szükséges törvényi és szervezeti garanciák hiánya, valamint

az intézményi és finanszírozási bizonytalanság következtében sérült a környezethez fűződő alkotmányos jog. Alkotmányos visszásságot okozott a kormány különösen azzal, hogy

- nem hozta meg a FAO Egyezmény végrehajtására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket,
- nem gondoskodott egy átfogó nemzeti génmegőrzési program megalkotásáról és végrehajtásáról;
- nem gondoskodott a genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó állami feladat megfelelő intézményi és finanszírozási háttéréről,
- a növényi génmegőrzés feladatát ellátó társaságok intézményi és finanszírozási háttérének javítása helyett, a 2118/2006. (VI.30) kormányhatározatban megjelenő privatizációra vonatkozó döntéssel és a finanszírozási feltételek tovább nehezítésével a genetikai sokféleség védelmi szintjét tovább csökkentette.

170. **A vizsgálatunk során arra az eredményre jutottunk, hogy a Kht. körül kialakult bizonytalan jogi, intézményi és finanszírozási helyzet a megvalósított alkotmányos mulasztáson túl jelentős részben hozzájárult ahhoz is, hogy a Kht. esetében a jogszabály által kötelezően előírt átalakulás nonprofit gazdasági társasággá – eljárási hibákból adódóan – nem következett be, és amelynek következtében a Kht. kényszer-végelszámolását rendelte el a bíróság.**

171. **A fentiekén túl a vizsgálat eredményeképp megállapítottuk, hogy az MNV Zrt.. tulajdonosi joggyakorlása során – azzal hogy az átalakulásra vonatkozó tulajdonosi döntést 6 nappal a jogvesztő határidő előtt hozta meg – veszélyeztette a Kht. tulajdonában lévő anyagi és szellemi értékeket és ezzel visszásságot okozott.**

172. A Kht. jogerős kényszer-végelszámolásának lefolytatását követően a Kht. a jelenlegi jogi formájában meg fog szűnni. Tekintettel azonban a Kht. által a növényi genetikai sokszínűség megőrzése érdekében végzett feladatok jelentőségére, valamint a Kht. által őrzött szellemi és anyagi értékek elvesztése esetén fellépő károokra a kormány és az MNV Zrt.. feladata, hogy a végelszámolás kapcsán felmerülő veszélyeket lecsökkentse és a Kht. által végzett tevékenységet, valamint a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékeket megőrizze.

173. **A vizsgálat eredményeképp megállapítottuk, hogy annak érdekében, hogy a Kht. által végzett génmegőrzési tevékenység, valamint a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek ne sérüljenek, elengedhetetlen, hogy a Kht. által jelenleg folytatott tevékenységet egy másik jogi formában tudják folytatni, a tevékenység folytatásához szükséges földterületeken, amelynek érdekében elengedhetetlen, hogy:**

- a kényszer-végelszámolási eljárás során az MNV Zrt. tegyen meg minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek ne sérüljenek, így különösen, hogy a Kht. földterületeit a végelszámoló ne értékesítse,
- az MNV Zrt. tegyen meg minden szükséges lépést, hogy a kényszer-végelszámolási eljárás lezárásával a megszűnt Kht. tulajdonában lévő földterületek természetben kerüljenek vissza a Magyar Állam tulajdonába, illetve
- az MNV Zrt. gondoskodjon a megszűnő Kht. tevékenységét átvevő új nonprofit kft. mihamarabbi létrehozásáról, annak érdekében, hogy az a legkisebb károsodás bekövetkezése mellett folytathassa a növényi genetikai sokféleség megőrzése érdekében végzett feladatokat.

VI. Intézkedések

A fentiek alapján és az Obtv. 21. § (1) bekezdése, 25. §-a és a 27/B. § (3) bekezdése alapján a következő intézkedéseket teszem:

174. A genetikai sokféleség megőrzésének általános kérdése tekintetében az Obtv. 25. §-a alapján – a vizsgált kérdés jogi szabályozásának hiányosságára tekintettel – azzal a javaslattal élek a kormánynál, hogy a genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozóan dolgozzon ki egy egységes jogi szabályozást, amelynek keretében különösen:
- hozza meg a FAO Egyezmény végrehajtására vonatkozó jogszabályi rendelkezéseket,
 - gondoskodik egy átfogó nemzeti génmegőrzési program megalkotásáról, majd végrehajtásáról;
 - gondoskodik a genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó állami feladatok megfelelő jogi, intézményi és finanszírozási háttéréről.
175. Az Obtv. 25. §-a kimondja, hogy ha az országgyűlési biztos álláspontja szerint az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásság valamely jogszabály vagy az állami irányítás egyéb jogi eszköze fölösleges, nem egyértelmű rendelkezésre, illetve az adott kérdés jogi szabályozásának hiányára (hiányosságára) vezethető vissza, a visszásság jövőbeni elkerülése érdekében javasolhatja a jogalkotásra, illetve az állami irányítás egyéb jogi eszköze kiadására jogosult szervnél a jogszabály (állami irányítás egyéb jogi eszköze) módosítását, hatályon kívül helyezését vagy kiadását. A megkeresett szerv állásfoglalásáról, illetve esetleges intézkedéséről hatvan napon belül értesíti az országgyűlési biztost.
176. Az Obtv. 21. § (1) bekezdése alapján kezdeményezem az MNV Zrt.-nél, hogy a Kht.-ra vonatkozó végelszámolási eljárás során és annak lezárulását követően a rendelkezésére álló valamennyi jogi eszközzel gondoskodik a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi tulajdon védelméről, és ennek keretében:
- a végelszámolóval együttműködve gondoskodik a Kht. által gondozott ültetvények egységes és szakmailag megfelelő kezeléséről a kényszer-végelszámolási eljárás alatt,
 - hozzon meg minden tulajdonosi döntést annak érdekében, hogy a Kht. tulajdonában lévő, a Kht. tevékenységének ellátásához szükséges földterületet ne értékesítse a végelszámoló és a Kht. megszűnését követően e földterületek a Magyar Állam tulajdonába – a Nemzeti Földalapba - kerüljenek,
 - mihamarabb alapítsa meg a Kht. tevékenységét átvevő és folytató új nonprofit kft.-t, és gondoskodik róla, hogy az a tevékenységét a jelenlegi intézmény birtokában lévő ültetvényekre, vagyontárgyakra, szakmai anyagokra, a felhalmozott szakismeretre és gyakorlatra, valamint a teljes meglévő földterületre alapozva folytathassa,
 - és ez utóbbi érdekében a kényszer-végelszámolás lezárását, a Kht. jelenleg tulajdonában lévő földterületek Magyar Állam tulajdonába kerülését követően is gondoskodik e földterületek megőrzéséről, annak érdekében, hogy a Kht. tevékenységét átvevő új nonprofit gazdasági társaság e területek vagyonekezelőjeként a továbbiakban is elláthassa a növényi genetikai sokféleség megőrzése érdekében végzett tevékenységét,
 - végül pedig mindaddig, amíg a kormány nem gondoskodik a növényi génmegőrzés, valamint a genetikai sokféleség megőrzésére vonatkozó egységes és átfogó nemzeti génmegőrzési program kidolgozásáról, és az ennek végrehajtásához szükséges szabályozásról, addig a gyümölcskutató kht-eket érintő stratégiai átalakításokat ne

hajtson végre. A növényi génkészlettel való gazdálkodás olyan stratégiai kérdés, amely megfelelő szakmai megalapozás és egyeztetés, valamint jogilag rögzített garanciák nélküli folytatása esetén sérülhet az egészséges környezethez való jog..

177. Az Obtv. 21. §. (1) bekezdése kimondja, ha a rendelkezésre álló adatok szerint az alapvető jogokkal kapcsolatos visszásságot az előidéző szerv saját hatáskörben meg tudja szüntetni, az országgyűlési biztos kezdeményezheti az érintett szerv vezetőjénél a visszásság orvoslását. Az ilyen kezdeményezés rövid úton (távbeszélőn, szóban stb.) is történhet, ez esetben a kezdeményezés időpontját, módját és lényegét az ügyiraton kell rögzíteni. A (2) bekezdés szerint az érintett szerv a kezdeményezés tekintetében kialakított érdemi állásfoglalásáról, illetve a megtett intézkedésről a kezdeményezés kézhezvételétől számított harminc napon belül tájékoztatja az országgyűlési biztost. A (3) bekezdés értelmében a megkeresett szerv - a 20. § (4) bekezdésében meghatározott szervek kivételével - a kezdeményezéssel nem ért egyet a (2) bekezdésben megjelölt határidőn belül köteles azt véleményével ellátva felügyeleti szervéhez felterjeszteni. A felügyeleti szerv a felterjesztés kézhezvételétől számított harminc napon belül köteles állásfoglalásáról, illetőleg a megtett intézkedésről az országgyűlési biztost értesíteni.
178. **Az Obtv. 27/B.(3) c) pontja alapján azzal az ajánlással fordulok a bíróság által a kényszer-végelszámolási eljárás során jogerősen kirendelt végelszámolóhoz, hogy eljárása során különös figyelemmel legyen a végelszámolási eljárás speciális tárgyára, a Kht. által gondozott génbank ültetvényekre, törzsültetvényekre, valamint a Kht. által ellátott állami feladatokra. Ennek érdekében vegye figyelembe a Növényi Génbank Tanács által kibocsátott szakmai állásfoglalást, illetve az ültetvények kezelésére vonatkozó szakmai szempontokat. Ennek keretében felhívom a végelszámolót különösen arra, hogy:**
- a kényszer-végelszámolási eljárás alatt gondoskodjon a Kht. tulajdonában lévő szellemi és anyagi értékek megőrzéséről, és tegyen meg minden szükséges intézkedést minden esetleges károsodás megelőzése érdekében, valamint
 - gondoskodjon a Kht. tulajdonában lévő – a Kht.-nak a növényi genetikai sokszínűség fenntartása érdekében végzett tevékenységéhez szükséges – termőföldek megőrzéséről, egységes és a szakmai szempontoknak megfelelő kezeléséről, valamint a végelszámolási eljárás lezárását követően e földterületek Nemzeti Földalap részére történő átadásáról.
179. Az Obtv. 27/B. § (3) bekezdés c) pontja szerint a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa feladatkörében általános jelleggel, valamint egyedi ügyben meghatározott szerv, intézmény, hatóság vagy személy részére ajánlást bocsáthat ki. A (4) bekezdés alapján az ajánlás címzettje köteles a részére kibocsátott ajánlásra harminc napon belül érdemben válaszolni.

VII. Utóvizsgálat, másodlagos intézkedések

180. A jövő nemzedékek országgyűlési biztosa irodájának ügyrendje alapján minden állásfoglalást követően utóvizsgálatot kell tartani. Az utóvizsgálat eredményéhez mérten a jelen ügyben a biztos a következő intézkedést teheti:

181. Az Obtv. 26. § (1) bekezdése alapján, amennyiben a visszásságot előidéző, a Biztos által megkeresett szerv vagy annak felettes szerve érdemi állásfoglalás kialakítását, és az annak megfelelő intézkedés megtételét elmulasztja, vagy az országgyűlési biztos az állásfoglalással, a megtett intézkedéssel nem ért egyet, a Biztos – az éves beszámoló keretében – kérheti, hogy az ügyet az Országgyűlés vizsgálja ki. Ha megállapítása szerint a visszásság kirívóan súlyos, illetve a természetes személyek nagyobb csoportját érinti, indítványozhatja, hogy az Országgyűlés az adott kérdés megtárgyalását már az éves beszámolót megelőzően tűzze napirendre.

Budapest, 2010. augusztus 5.

.....
dr. Fülöp Sándor
a jövő nemzedékek országgyűlési biztosa